ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
АРСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

площадь Советская, д.12, г.Арск, 422000

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

Совет мәйданы, 12 нче йорт, Арча шәһәре, 422000

Тел. (84366)3-00-44, факс (84366)3-11-44. E-mail: archa@tatar.ru. www.arsk.tatarstan.ru

КАРАР

10 октябрь 2022 ел № 914

2022-2025 елларга Арча муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасын раслау турында

«Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү йөзеннән, «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ региональ һәм муниципаль программаларга таләпләр турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2009 елның 31 декабрендәге 1225 номерлы карары нигезендә, Арча муниципаль районы Башкарма комитеты КАРАР БИРӘ:

1. 2022-2025 елларга Арча муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасын (алга таба - Программа) расларга;

2. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында бастырып чыгарырга һәм Арча муниципаль районының рәсми сайтында урнаштыру юлы белән халыкка җиткерергә.

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Арча муниципаль районы Башкарма комитеты җитәкчесе урынбасары Р.Д. Шаһиәхмәтовка йөкләргә.

Җитәкче Р.М.Гатиятов

Арча муниципаль районы
Башкарма комитетының
10 октябрь, 2022 нче ел, № 914
карары белән расланды

2022-2025 ЕЛЛАРГА ТАТАРСТАНЫҢ РЕСПУБЛИКАСЫ АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ ЭНЕРГИЯНЕ САК ТОТУ ҺӘМ ЭНЕРГЕТИК НӘТИҖӘЛЕЛЕГЕН АРТТЫРУ МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ

2022 ел

ЭЧТӘЛЕК

Төп төшенчәләр һәм кыскартулар 6
1. Кереш 8
2. Проблеманы тасвирлау 9
3. Программаның максатлары, бурычлары 10
4. Проблеманы хәл итүнең төп юллары 11
5. Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге 12
6. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының ягулык-энергетика комплексына характеристика 15
6.1. Җылылык белән тәэмин итү 15
6.2. Су белән тәэмин ителеш 18
6.3. Электр белән тәэмин итү 19
6.4. Газ белән тәэмин итү 20
7. Муниципаль программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары…… 22
8. Энергия ресурсларын кулланганда энергияне сак тоту…………………….24
8.1. Бюджет өлкәсе оешмаларында энергияне сак тоту…………………………24
8.2. Торак йортларда энергияне сак тоту 26
8.3. Энергия ресурсларын куллануны коммерцияле исәпкә алу системасын оештыру 29
9. Арча муниципаль районының энергетика балансы һәм энергияне сак тоту потенциалы 31
9.1. Торак йортларны энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру……….31
9.2. Социаль өлкә объектларын һәм муниципаль предприятиеләрне энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру ……………………………………………33
10. Кулланыла торган электр куәтен киметү……………………………….33
11. Программаның пилот проектлары сыйфатында гадәти булмаган һәм торгызыла торган энергия чыганаклары……………………………………33
12. Кулланучылар арасында аңлату эше 35
13. Программаны ресурслар белән тәэмин итү һәм планлаштырыла торган ..... социаль-икътисади файда 37
14. Энергияне сак тотуның норматив-хокукый базасын эшләү 40
15. Программаны эшләгәндә кулланыла торган юридик һәм хокукый документлар…………………………………………………………………41

ПРОГРАММАНЫҢ ПАСПОРТЫ

Программаның исеме	2022-2025 елларга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру программасы (алга таба - Программа)
Программаны эшләү өчен нигез (хокукый һәм норматив тәэмин итү)	«Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2009елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон; «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ һәм муниципаль программаларга таләпләр турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2009 елның 31 декабрендәге 1225 номерлы карары; «Энергияне сак тоту турында» 1998 елның 21 октябрендәге 1816 номерлы Татарстан Республикасы Законы; «Татарстан Республикасында энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру чаралары планын раслау хакында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2010 елның 9 мартындагы 356-р номерлы күрсәтмәсе; «Дәүләт (муниципаль) учреждениеләр тарафыннан алар куллана торган дизель һәм башка ягулыкның, мазут, табигый газ, җылылык энергиясе, электр энергиясе, күмер күләменең, шулай ук суның чагыштырма күләмен киметүгә карата таләпләр турында» 07.10.2019 ел, №1289 РФ Хөкүмәте карары; «Муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар, хезмәтләр, эшләр, заказлар урнаштыру таләпләрен билгеләү кагыйдәләрен раслау турында» 31.12.2009 ел, №1221 РФ Хөкүмәте карары; «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендәге региональ, муниципаль программаларны эшләү максатларында файдаланырга мөмкин булган энергияне сак тотуны һәм энергетика нәтиҗәлелеген тәэмин итү чараларының якынча исемлеген раслау турында» Россия Федерациясе Икътисади үсеш министрлыгының 17.02.2010 ел, №61 боерыгы; «Дәүләт (муниципаль) учреждениесе тарафыннан чагыштырма шартларда кулланыла торган ресурсларны киметү күләмнәрен билгеләү тәртибе турында» Россия Федерациясе Икътисади үсеш министрлыгының 24.11.2011 ел, № 591 боерыгы; «Дәүләт һәм муниципаль берәмлек, эшчәнлекнең җайга салынулы төрләрен хәл итүче оешмалар катнашында оешмаларның энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге программалар формасына һәм аларны гамәлгә ашыруның барышы турында хисаплылыкка таләпләрне раслау хакында» Россия Энергетика министрлыгының 30.06.2014 ел, №398 боерыгы; «Энергияне сак тоту һәм энергияне саклау өлкәсендә максатчан күрсәткечләрне исәпләү методикасын раслау турында» Россия Энергетика министрлыгының 30.06.2014 ел, № 399 боерыгы; «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ һәм муниципаль программаларны эшләү һәм гамәлгә ашыру буенча методик тәкъдимнәрне раслау турында» Россия Энергетика министрлыгының 11.12.2014 ел, № 916 боерыгы; «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ һәм муниципаль программаларны эшләү һәм гамәлгә ашыру буенча методик тәкъдимнәрне раслау турында» Россия Энергетика министрлыгының 04.12.2016 ел, № 67 боерыгы.
Программаның заказчысы	АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
Программаны төп эшләүче	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитетының икътисад һәм финанс бүлеге

Программаның максатлары һәм бурычлары, төп максатчан индикаторлар һәм күрсәткечләр	Программа ягулык-энергетика ресурсларыннан рациональ файдалануны тәэмин итү, энергияне сак тоту чараларын гамәлгә ашыру, бюджет өлкәсе учреждениеләрендә энергетик нәтиҗәлелекне арттыру, җирле бюджет чыгымнарын киметү, Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының социаль өлкәсен үстерү нигезендә энергия чыгымнарын киметү максатларында эшләнде. Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне күтәрү программасын эшләүнең һәм гамәлгә ашыруның төп бурычлары: - Арча районы муниципаль хуҗалыгында энергия куллануның нәтиҗәлелеген күтәрүнең процессын тотрыклы тәэмин итү; - барлык дәрәҗәләрдәге кулланучыларның энергияне сак тотуын һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыруны стимуллаштыру механизмнарын камилләштерү; - энергияне сак тотуның потенциалын гамәлгә ашыруны тәэмин итә торган энергия нәтиҗәлелеге технологияләрен һәм материалларын, энергия куллану белән идарә итү системаларын кертү; - куллану барышында ягулык-энергетика ресурсларын исәпләүнең һәм үлчәүләрнең төгәллеген, дөреслеген һәм бердәйлеген тәэмин итү; - торак фондында энергетик ресурслардан файдалануның нәтиҗәлелеген арттыру; - коммуналь инфраструктура системаларында энергетик ресурслардан файдалануның нәтиҗәлелеген арттыру; - аларны тапшырганда, шул исәптән коммуналь инфраструктура системаларында, энергетик ресурслар югалтуларын киметү; - файдаланыла торган энергетик ресурсларының исәпкә алу приборлары белән тәэмин ителешенең дәрәҗәсен күтәрү; - муниципаль учреждениеләрнең энергетик ресурслар белән тәэмин ителешенә бюджет чыгымнарын кыскарту; - энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру чараларын финанслауга кулланыла торган бюджеттан тыш чаралар күләмен арттыру; - электр энергиясен, җылылык энергиясен, табигый газны, суны куллану күрсәткечләрен киметү һәм күрсәтелгән энергия ресурсларын югалтуны киметү юлы белән энергияне сак тоту потенциалын ныгыту; - халык һәм кулланучыларның башка төркемнәре арасында энергия һәм ресурсларны саклау пропагандасы; - бюджет учреждениеләре тарафыннан барлык энергия ресурсларын куллануны 2025 елга кимендә 15 %ка (2020 елдан башлап ел саен кимендә 3 %ка) киметү; электр энергиясен суммар экономияләү - 1 659 мең кВт*сәг/г (2025 ел); **җылылык энергиясен суммар экономияләү- 1,96мең** Гкал/г (2025 ел); ягулыкн суммар экономияләү - 0,16мең т.т./г (2025 ел). Программаны гамәлгә ашыруның гомуми икътисади нәтиҗәсе - 40,1 млн. сум (2025 ел).
ПРОГРАММАНЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ СРОГЫ ҺӘМ ЭТАПЛАРЫ	2022 - 2025 еллар

Төп чаралар исемлеге	торак фондында кулланыла торган энергетика ресурсларын исәпкә алу приборларын, шул исәптән исәпкә алуның интеллектуаль приборларын, автоматлаштырылган системаларны һәм диспетчерлаштыру системаларын кулланып, җиһазлау чаралары; энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендәге проектларны һәм чараларны, техник-икътисади нигезләрне, бизнес-планнарны эшләүне дә кертеп, инвестицияләргә әзерләү, җылылык белән тәэмин итү, су белән тәэмин итү һәм су бүлү схемаларын эшләү, шулай ук энергетик тикшеренүләр үткәрү чаралары; җылылык энергиясен эшләп чыгару, электр һәм җылылык энергиясен тапшыру өчен кулланыла торган җиһазларны модернизацияләү чаралары, шул исәптән файдалы гамәли югары коэффициентлы җиһазларга алыштыру, эшчәнлекнең җайга салына торган төрләрен гамәлгә ашыруның энергетик нәтиҗәлелеген арттыру максатларында, инновацион чишелешләр һәм технологияләр кертү; икенчел энергетик ресурсларны һәм (яисә) торгызыла торган энергия чыганакларын энергия чыганаклары буларак куллануны киңәйтү чаралары; эшчәнлекнең җайга салына торган төрләрен гамәлгә ашырганда, энергетик ресурсларны куллануны киметүгә юнәлдерелгән чаралар; электр энергиясен, җылылык энергиясен аларны тапшырганда югалтуларны кыскарту чаралары; су тапшырганда (транспортировка) кулланыла торган электр энергиясе күләмен киметү чаралары; аны тапшырганда су югалтуны киметү чаралары; транспортның мотор ягулыгы, табигый газ, газ катнашмасы, сыекландырылган углеводород газы, электр энергиясе сыйфатында кулланыла торган бензин һәм дизель ягулыгын алмаштыру чаралары, табигый газ, электр энергиясе чыганакларына якын урнашуның, мондый алмаштыруның икътисади максатка ярашлылыгын исәпкә алып, шулай ук җайга салынулы тариф һәм гражданнарның түләү мөмкинлеген исәпкә алып; энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә агарту чаралары; муниципаль берәмлек территориясендә энергияне сак тотуга һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыруга мәгълүмати ярдәм күрсәтү һәм пропагандалау чаралары
Төп чараларны үтәүчеләр	Җирле үзидарә органнары, ТКХ оешмаларының һәм предприятиеләренең җайга салына торган эшчәнлек төрләрен гамәлгә ашыручы оешмалар, идарәче компанияләр, бюджет учреждениеләре, энергия ресурсларын башка кулланучылар
Программаны финанслауның чыганаклары һәм күләмнәре	[1]Программаны финанслауның гомуми күләме барлык чыганаклар хисабына - 98,758 млн. сум, шул исәптән Арча районының берләштерелгән бюджеты хисабына - 14,3 млн. сум; Татарстан Республикасы бюджеты акчалары хисабына - 42,05 млн. сум; федераль бюджет акчалары хисабына - 6,0 млн. сум; бюджеттан тыш чыганаклар хисабына - 36,3 млн. сум (шул исәптән: энергия ресурсларын кулланучыларның үз чаралары исәбенә - 11,4 млн. сум).

[1] - Үткәрелгән конкурслар нәтиҗәләре буенча финанслау күләме төзәтелергә тиеш һәм чираттагы финанс елына Арча муниципаль районының берләштерелгән бюджетын формалаштырганда ел саен ачыклаачалар.

Программаны гамәлгә ашырудан соңгы нәтиҗәләр көтелә	- энергияне сак тоту чараларын үткәрү нәтиҗәсендә янга калдырылган финанс чаралары Арча муниципаль районының социаль өлкәсен алга таба үстерүгә юнәлдереләчәк. - бюджет учреждениеләре тарафыннан энергия ресурсларын куллануны 100 % коммерцияле исәпкә алуны оештыру; - кулланыла торган табигый газ өлешен икенчел яки торгызыла торган энергия чыганаклары белән алмаштыру өчен уңай шартлар тудыру; - кулланучыларны энергияне сак тотуга һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыруга стимуллаштыру механизмнарын камилләштерү.
Программаны гамәлгә ашыруны тикшереп тору системасы	Программаны гамәлгә ашыру һәм аның күрсәткечләрен мониторинглау эшләрен координацияләү Арча муниципаль районы Башкарма комитетының икътисад һәм финанс һәм инфраструктура үсеше бүлеге тарафыннан гамәлгә ашырыла. Программаның заказчысы хисаптан соң килүче айның 15 нче числосына кадәр ярты елга бер тапкыр Программаны гамәлгә ашыру барышы турында Арча муниципаль районы Советына, шулай ук Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына хисап бирә.

Төп төшенчәләр һәм кыскартулар

Әлеге Программада түбәндәге терминнар һәм билгеләмәләр кулланыла:

энергетик ресурс - хуҗалык һәм башка эшчәнлекне гамәлгә ашырганда энергия кулланыла торган яисә кулланылырга мөмкин булган энергия чыганагы, шулай ук энергия төре (энергиянең җылылык, электр яисә башка төре);

икенчел энергетик ресурс - технологик процессны гамәлгә ашыру яисә функциональ билгеләнеше энергетика ресурсының тиешле төрен җитештерү белән бәйле булмаган җиһазларны куллану нәтиҗәсендә җитештерү һәм куллану калдыклары рәвешендә алынган энергетика ресурсы;

ягулык-энергетик ресурслар - хуҗалык эшчәнлегендә кулланыла торган барлык табигый үзгәртеп корган ягулык һәм энергия төрләре җыелмасы. Энергия йөртүчеләр хәзерге вакытта кулланыла яки перспективада файдалы итеп файдаланыла ала;

энергияне сак тоту - кулланыла торган энергетика ресурсларының күләмен алардан файдаланудан тиешле файдалы эффектны саклап калган килеш киметүгә юнәлдерелгән оештыру, хокукый, техник, технологик, икътисадый һәм башка чараларны гамәлгә ашыру (шул исәптән җитештерелгән продукция күләме, башкарылган эшләр, күрсәтелгән хезмәтләр күләме);

энергетик нәтиҗәлелек - энергетика ресурсларын файдаланудан мондый эффектны алу максатларында җитештерелгән энергетик ресурслары чыгымнарына, продукциягә, технологик процесска, юридик затка, шәхси эшкуарга карата файдалы эффектның мөнәсәбәтен чагылдыра торган характеристикалар;

энергетик нәтиҗәлелек классы - продукциянең энергетик нәтиҗәлелеген чагылдыра торган характеристикасы;

энергия куллануны гамәлгә ашыручы көнкүреш җайланмасы - функциональ билгеләнеше электр энергиясе өчен егерме бер киловатт артык булмаган энергия кулланыла торган энергетика ресурсларын куллануны күздә тота торган продукция, җылылык энергиясе өчен йөз киловатт һәм аны куллану шәхси, гаилә, йорт һәм шундый ихтыяҗлар өчен билгеләнгән булырга мөмкин;

энергетик тикшерү - энергетик ресурслары күләме турында, энергетик нәтиҗәлелек күрсәткечләре турында дөрес мәгълүмат алу, энергияне сак тоту мөмкинлекләрен ачыклау һәм

алынган нәтиҗәләрне энергетика паспортында чагылдырып, энергетик ресурслардан файдалану турында мәгълүмат җыю һәм эшкәртү;

энергия сервисы шартнамәсе (контракт) - аның предметы энергияне сак тотуга һәм энергетика ресурсларын заказчы тарафыннан файдалануның энергетик нәтиҗәлелеген арттыруга юнәлдерелгән гамәлләрне башкаручы булып торган шартнамә (контракт);

муниципаль продукт - муниципаль берәмлекнең икътисади эшчәнлегенең файдалану өчен товарлар һәм хезмәт күрсәтүләр җитештерү процессын характерлаучы гомумиләштерүче ахыргы күрсәткече. Муниципаль продукт агымдагы бәяләрдә (номиналь), чагыштырма бәяләрдә (реаль) исәпләнә;

дәүләт яки муниципаль берәмлек катнашындагы оешмалар – устав капиталларында Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлек өлеше (кертеме) илле процентган артыграк булган һәм (яки) аларга карата Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлек тавыш бирүче акцияләргә (өлешләренә)әлеге юридик затларның устав капиталларын, дәүләт яки муниципаль унитар предприятиеләрен тәшкил итүче тавышларның гомуми санының илле проценттан артыгы белән турыдан-туры хокуклы юридик затлар, дәүләт яки муниципаль учреждениеләр, дәүләт компанияләре, шулай ук мөлкәте илле проценттан артык акция яки устав капиталы өлеше булган дәүләт корпорацияләренә караган юридик затлар;

эшчәнлекнең җайга салына торган төрләре - бәяләрне (тарифларны) җайга салу Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашырыла торган табигый монополияләр субъектлары, коммуналь комплекс оешмалары тарафыннан гамәлгә ашырыла торган эшчәнлек төрләре;

күпфатирлы йортны карап тотуга җаваплы зат - торак законнары нигезендә күпфатирлы йорт белән идарә итү бурычлары йөкләнгән зат;

төзүче - шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы законнар нигезендә төзүче дип танылган зат.

энергетика паспорты - энергетика ресурсларын куллану балансын чагылдыра торган документ, оешманың хуҗалык эшчәнлеге барышында алардан файдалану нәтиҗәлелеге күрсәткечләре, энергияне сак тоту потенциалы, шулай ук энергияне сак тоту чаралары турында белешмәләр;

максатчан күрсәткеч – чагыштырмача регламентлаштыра торган документларда билгеләнгән ягулык-энергетик ресурсларын нәтиҗәле куллануга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру буенча хуҗалык субъектларының эшчәнлеген характерлый торган абсолют яисә чагыштырмача зурлык;

энергияне сак тоту потенциалы - ягулык-энергетик ресурсларны куллануны оптимальләштерү юлы белән энергетик нәтиҗәлелекне күтәрү мөмкинлеген характерлый торган физик зурлык (алга таба - ТЭР). Потенциал билгеләнгән (регламентлаштыручы документ белән билгеләнгән), норматив (барлык системаларның эш күрсәткечләрен норматив күрсәткечләргә китерү шартларында), теоретик (модернизацияләү һәм инновацион технологияләрне гамәлгә кертү үткәргәндә) булырга мөмкин;

продукциянең энергия сыйдырышлылыгы - продукция җитештерүгә тотылган энергия чыгымнарын характерлый торган күрсәткеч (млн. сум).

Программада түбәндәге кыскартулар кулланыла:

АМР - Арча муниципаль районы;
ГВС - кайнар су белән тәэмин итү;
ТКХ-торак-коммуналь хуҗалык;
КФЙ - күпфатирлы йорт;

СРО - үзҗайга салына торган оешма;
ТСЖ-торак милекчеләре ширкәте;
т.у.т.-шартлы ягулык тоннасы;
ТЭР - ягулык-энергетик ресурслар.

1. Кереш

Энергияне сак тотуны һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыруны стимуллаштыруның хокукый, икътисади һәм оештыру нигезләре “Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында” 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон белән формалаштырылды, кулланучыларның барлык категорияләре тарафыннан энергетик ресурслар куллануны оптимальләштерүгә юнәлдерелгән кайбер бурычлар куелды, энергияне сак тоту турындагы законнарның төп нигезләмәләрен үтәмәгән өчен җаваплылык көчәйтелде.

Әлеге Программа «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ һәм муниципаль программаларга таләпләр турында» 2009 елның 31 декабрендәге 1225 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары нигезендә эшләнде.

Әлеге Программа Татарстан Республикасы буенча Дәүләт статистикасы федераль хезмәтенең территориаль органына район башкарма комитеты тарафыннан энергия ресурсларын тәэмин итүчеләр һәм кулланучылардан җыелган сораштыру кәгазьләре, шулай ук район тарафыннан тәкъдим ителә торган статистик хисаплар нигезендә эшләнде.

Программада Программа күрсәткечләре, шул исәптән федераль бюджет, Татарстан Республикасы бюджеты, җирлекләр бюджетлары, бюджеттан тыш акчалар исәбеннән чараларны финанслау күләмнәре китерелде.

Программа структурасына энергия ресурсларын кулланганда энергия нәтиҗәлелеген арттыру һәм энергияне сак тоту мәсьәләләреннән тыш, «Энергия ресурсларын куллануны коммерцияле исәпкә алу системасын оештыру», «Халык, идарәче компанияләр, ТСЖ белән аңлату эшләре», «Норматив-хокукый базаны камилләштерү», «Программа белән идарә итү һәм мониторинглау» бүлекләре керә (карагыз).

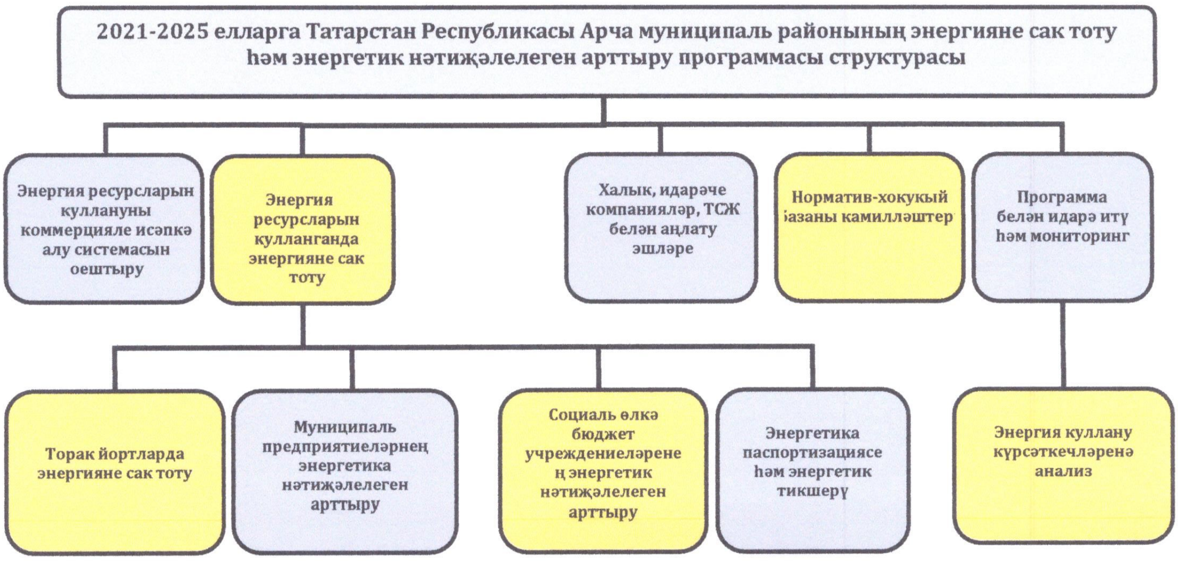

2. Проблеманы тасвирлау

Арча муниципаль районы - Татарстан Республикасының көнбатыш Кама алды зонасының төньяк өлеше үзәгендә урнашкан иң эре районнарының берсе. Арча районы Марий Эл Республикасы белән чиктәш. Арча шәһәрендә Казан-Ижау линиясендә тимер юл станциясе, Казан-Киров автомобиль юлы төене урнашкан.

Казансу елгасының матур ярында урнашкан Арча шәһәре Татарстан башкаласыннан 60 км ераклыкта. Арча шәһәре халкы - 20 меңнән артык кеше. Район халкының гомуми саны - 52 мең кеше.

Арча шәһәреннән тыш, район составына 16 авыл җирлеге керә.

Районның иң зур оешмалары (предприятиеләре): «Арча элеваторы» ААҖ, «Арча нефть продуктлары» ААҖ, «АСПК» ААҖ, «Арча АТП» ААҖ, «Арча монтаж-төзелеш берләшмәсе» ҖЧҖ, «Арча сәүдә идарәсе» ҖЧҖ, «Арча урманчылыгы» ДБУ.

Арча районы - эре авыл хуҗалыгы районнарының берсе. Авыл хуҗалыгы нигезен АПКның ит-сөт, бөртекле культуралар юнәлешләре тәшкил итә. Кырчылык тармагында төп әһәмияткә бөртеклеләр (көзге арыш, сабан бодае һәм сабанлылар төркеме, бөртекле һәм кузаклы культуралар), бәрәңге ия.

Арча районында 15 урта мәктәп, 17 төп гомуми белем бирү мәктәбе, 2 башлангыч мәктәп, 48 мәктәпкәчә учреждение, Г.Тукай исемендәге Арча педагогика көллияте, 77 нче һөнәр лицее, Арча социаль-юридик техникумы, КСЮИ, ТИСБИ, МЭСИ вәкиллекләре эшләп килә.

Районда 76 мәдәният йорты һәм клуб, 55 китапханә эшли, Яңа Кырлай авылында Г.Тукайның әдәби-музей комплексы, мәгариф музее, «Казан арты» әдәби-музей берләшмәсе, «Әлифба» музее (педагогика көллияте), Күлтәс авылында Ш.Күлтәси музее эшли.

Районның административ-территориаль төзелеше Арча шәһәрендә төп кулланучылар катнашында энергия ресурсларыннан файдалануның характерын билгели. Арча шәһәрендә төп җылылык энергиясе белән тәэмин итүче - «Тепло-Сервис» ҖЧҖ, су белән тәэмин итү һәм су бирү хезмәтләре - «Водоканал-Сервис» ҖЧҖ.

Районның барлык яшәеш эшчәнлеге өлкәләрендә энергия ресурсларын экономияләүнең иң зур резервлары нәкъ менә Арча шәһәрендә тупланган. Аерым алганда, су бирү, ташландык суларны чистарту, торак секторны, социаль һәм сәнәгать объектларын җылыту, челтәрләрдә җылылык энергиясе югалтмас өчен коммуналь һәм ведомство котельныйлары тарафыннан табигый газ куллану, электр энергиясе чыгымнары һ.б. Энергияне сак тотуның шундый ук потенциалы шәһәр һәм тулаем республиканың ягулык-энергетика комплексында да бар.

2022 елда торак фонды 291,9 мең кв. м тәшкил иткән Арча шәһәре торак хуҗалыгы халык арасында энергияне сак тоту һәм энергия ресурсларын экономияләүнең иң зур потенциалы белән аерылып тора.

Район буенча торак фондын төзекләндерү дәрәҗәсе түбәндәгечә:

Индивидуаль җылыту - 100 %, үзәкләштерелгән - 0,0%;

су белән тәэмин итү - 92,1 %, шул исәптән үзәкләштерелгән - 57,6%;

су чыгару - 49,0%, шул исәптән үзәкләштерелгән - 41%;

газ белән тәэмин итү - 98,1%.

Бер үк вакытта үзәкләштерелгән сууткәргеч, су чыгару, индивидуаль җылыту белән җиһазландырылган күпфатирлы йортлар өлеше 100,0 % тәшкил итә.

Нәтиҗәдә, Арча муниципаль районы буенча 2021 елда кулланылган энергия ресурсларына карата энергия ресурсларын сак тоту потенциалы түбәндәгечә бәяләнә:

җылылык энергиясе буенча - 10 - 11%;

электр энергиясе буенча - 8 - 9%;

су буенча - 3,5 - 4%.

Бу торак биналарны җылытуга, бюджет объектларының җылылык-вентиляция ихтыяҗларына, яктыртуга һ.б. төп чыгымнарга кагыла. Куллануның төп өлкәсе (торак фонды, социаль өлкә һәм муниципаль предприятиеләр) электр энергиясенең 66 %ын, җылылык энергиясенең 96 %ын һәм суның 82 %ын тота.

Энергия ресурсларын чагыштырмача куллануны киметү проблемасының кире ягы булып, беренче чиратта эшчәнлекнең җайга салына торган төрләрен гамәлгә ашыручы оешмаларга, ә хезмәт күрсәтү берәмлегенә - ахыр чиктә һәм кулланучыларга - аерым чыгымнарны арттыру исәбенә аларның хезмәт күрсәтүләренә тарифлар артуга бәйле рәвештә, аларның хезмәт күрсәтүләренә тарифлар артуга китерә торган күләмне киметүнең тискәре нәтиҗәсе тора. Куллану күләмен киметүнең тискәре йогынтысын бетерү өчен, кулланучылар өчен энергия ресурсларына тарифлар куючыларга барлык кызыксынучы якларның мәнфәгатьләрен исәпкә алырга кирәк.

3. Программаның максатлары, бурычлары.

2021-2025 елларга Арча муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелеген күтәрү муниципаль программасының төп максатларын түбәндәгечә формалаштырырга мөмкин:

районның социаль-икътисади мөнәсәбәтләренең һәм көнкүрешенең барлык өлкәләрендә энергия ресурсларыннан файдалануның нәтиҗәлелеген арттыру;

кулланучылар тарафыннан энергияне сак тотуны стимуллаштыру механизмнарын камилләштерү;

кулланучыларны энергияне сак тоту процессына актив җәлеп итү, район халкының киң катламнары аңында һәрбер энергия ресурсларын экономияләүнең объектив ихтыяҗын барлыкка китерү.

Әлеге Программаның төп бурычлары:

энергияне сак тоту потенциалын ныгыту, муниципаль продуктның энергия сыйдырышлылыгын 2021 ел дәрәҗәсенә кимендә 20%ка киметү;

электр энергиясен, җылылык энергиясен һәм су куллануның чагыштырма күрсәткечләрен киметү, шул исәптән бюджет учреждениеләре тарафыннан барлык энергия ресурсларын куллануны 2025 елга кимендә 15 %ка киметү (2021 елдан башлап ел саен кимендә 3 %);

аларны тапшырганда һәм турыдан-туры кулланучыларда энергия ресурслары югалтуларын киметү;

энергия ресурсларын сатып алуга бюджет чыгымнарын кыскарту;

кулланыла торган реактив куәтне киметү;

табигый газ куллану күләмнәрен, ягулыкның башка төрләрен кыскарту исәбенә, шул исәптән зарарлы матдәләрне чыгаруны кыскарту;

халык һәм кулланучыларның башка төркемнәре арасында энергия һәм ресурсларны саклау буенча актив пропаганда.

Программа 1 этапта гамәлгә ашырыла.

Программаның төп индикаторлары 2025 елга кадәрге чорга билгеләнде. Моның өчен 2021 елдан бирле районның төп макроикътисади күрсәткечләре үзгәрү темпларын, программа чараларын гамәлгә ашыру күләмнәрен һәм нәтиҗәлелеген саклау шартларында кайбер фараз күрсәткечләре формалаштырылды.

4. Проблеманы төп хәл итү юллары

Торак фондта, бюджет учреждениеләрендә һәм муниципаль предприятиеләрдә энергия куллану буенча мәгълүматларга анализ ясау энергия ресурсларын эшләп чыгаруның һәм кулланунын гомумиләштерелгән картинасын күзалларга, ТЭРның төп кулланучылары тарафыннан судан, электр һәм җылылык энергиясеннән файдалануның нәтиҗәлелеген бәяләргә мөмкинлек бирде.

Программаны эшләү барышында Арча шәһәре һәм башка җирлекләр буенча энергия ресурсларын куллану күрсәткечләренә (энергия ресурсларының һәр төре буенча аерым) анализ ясалды:

торак фонды;

социаль өлкә;

сәнәгать;

башка категорияләр.

Ягулык-энергетик ресурсларны куллануның гомуми структурасында электр энергиясе, җылылык энергиясе, газ, мотор ягулыгы һәм су куллану билгеләнде.

Җыелган мәгълүматларны анализлау нигезендә районның энергия ресурсларын куллану структурасы формалашты, 2025 елга кадәр АМРда энергия ресурсларын куллану динамикасы билгеләнде, энергия ресурсларын һәм суны куллану буенча җыелма мәгълүматлар исәпләнде.

Куелган бурычларны гамәлгә ашыру буенча беренчел адымнар - төп энергия ресурсларын (электр энергиясе, җылылык энергиясе, су һәм табигый газ) куллануны коммерция исәбенә 100 %ка күчерү. Россиядә коммерция исәбенә күчү практикасы энергия ресурслары өчен түләүгә чыгымнарны турыдан-туры 15 % чамасы күләмдә гарантияле экономияләүне күрсәтә, шулай ук энергия куллануны киметүгә кулланучыларны стимуллаштыру хисабына да.

01.01.2022 елга торышы буенча АМР буенча барлык категория кулланучылар өчен исәпләү приборлары күрсәткечләре буенча энергия ресурсларын җибәрү күләме:

- электр энергиясе - 100 %;
- җылылык энергиясе - 20,61 %;
- су - 75 % (КФЙ буенча - 95 %);
- табигый газ - 100 %.

«Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезләмәләре нигезендә 2021 елда дәүләт учреждениеләре, муниципаль хакимият органнары һәм җирле үзидарә органнары өчен кулланылган барлык энергия ресурсларын коммерцияле исәпкә алуга күчү 2021 ел ахырына - күпфатирлы торак фондында, 2022 елдан шәхси торак йортларга карата тәмамланырга тиеш.

Шуңа күрә, әлеге Программаны гамәлгә ашыру барышында 2022-2025 елларда эшнең төп күләме булып кулланучыларны ТЭР ны исәпкә алуның һәм заманча көйләү төеннәре белән җиһазлау күздә тотыла. Программада киләчәктә бюджет учреждениеләрендә, муниципаль торак фондында гомуми кулланылыштагы урыннарда энергия саклаучы яктырту системаларын (эчке һәм урам) киң куллану буенча чаралар каралды.

Иң эре кулланучылар тарафыннан электр энергиясен, җылылык, салкын суны һәм газны сак тотуны оптимальләштерүгә карата тагын да үзенчәлекле хосусый чишелешләрне энергетик тикшеренүләр нәтиҗәләре буенча карау күздә тотыла.

Кулланучыларның төрле категорияләренә, шул исәптән җирле үзидарә органнарына, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләргә, алар өчен вакытлы энергетик тикшерүләр мәҗбүри булган энергия ресурсларын кулланучыларга энергетик тикшерүләр (энергия аудиты) үткәрү 261-ФЗ

номерлы Федераль закон белән каралган. Әлеге Программа кысаларында кулланучыларга энергия аудиты һәм энергетика паспортларын төзү чаралары карала.

Эшчәнлекнең җайга салына торган төрләрен гамәлгә ашыручы оешмаларның энергетик нәтиҗәлелеген арттыруга юнәлдерелгән билгеле бер техник/технологик проектларны эшләү һәм гамәлгә ашыру өчен җаваплылык турыдан-туры әлеге энергия һәм ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларга йөкләнә. Мондый чараларны гамәлгә кертү турындагы карар шулай ук энергетика тикшеренүләре нәтиҗәләре буенча да кабул ителә, ә аларны гамәлгә ашыруга чыгымнар күрсәтелгән хезмәтләр төрләренә тарифлар билгеләгәндә җайга салучы органнар тарафыннан исәпкә алына.

Техник карарлардан тыш, Программа тарафыннан энергия куллануны киметүне стимуллаштыру буенча оештыру, икътисади, хокукый һәм административ чаралар комплексы, кулланучылар арасында энергия ресурсларын сак тоту идеяләрен актив пропагандалау күздә тотыла. Бу бик мөһим эш, чөнки, практика күрсәткәнчә, гади кулланучыларның энергия ресурсларын экономияләүдән файда күрүен аңлау энергияне сак тотуга этәргеч бирә торган иң мөһим фактор булып тора.

5. Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге

Әлеге Программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының методик тәкъдимнәренә туры килә. Күрсәткечләрнең динамикасын (үзгәрүен) чагылдыра торган максатчан күрсәткечләр 2009 елның тиешле күрсәткечләренә карата хисаплана, ә энергетик ресурсларны исәпкә алу приборлары белән җиһазлануның максатчан күрсәткечләре энергия белән тәэмин итү инфраструктурасына тоташтырылган объектларга карата исәпләнә.

Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне күтәрү өлкәсендә максатчан күрсәткечләрне исәпләгәндә, чагыштырма шартларда, шул исәптән, Программа чараларын үткәрүгә бәйле булмаган энергетика ресурсларының структурасын һәм куллану күләмнәрен объектив үзгәртү фаразлары исәпкә алынды.

Таблица.Ошибка! Текст указанного стиля в документе отсутствует. **Программаның максатчан күрсәткечләре**

№	Күрсәткечләр, күрсәткеч төркемнәре исеме	Үлчәү берәмлеге
1	2	3
Энергияне сак тоту һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә гомуми максатчан күрсәткечләр		
1.	Муниципаль продуктның энергия сыйдырышлылыгы динамикасы	кг./ мең сум
2.	Хисаплау приборларын кулланып башкарыла торган электр энергиясе күләме өлеше	%
3.	Хисаплау приборларын кулланып башкарыла торган җылылык энергиясе күләме өлеше	%
4.	Хисаплау приборларын кулланып башкарыла торган су күләме өлеше	%
5.	Исәпләү приборлары кулланып башкарыла торган табигый газ күләме өлеше	%
6.	Муниципаль программаны финанслауның гомуми күләмендә энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру чараларын финанслау өчен кулланыла торган бюджеттан тыш чаралар күләме	%

7.	Яңартыла торган энергия чыганакларын яисә икенчел энергетик ресурслар кулланып, энергетик ресурслар җитештерү күләмен үзгәртү	т.б.
8.	Яңартыла торган энергия чыганакларын яисә икенчел энергетик ресурслар кулланып җитештерелә торган энергетик ресурслар өлеше	%
Энергетика ресурсларының аерым төрләре буенча экономияне чагылдыра торган максатчан күрсәткечләр		
1.	Табигый чагылышта электр энергиясен экономияләү	мең кВтч
2.	Бәя чагылышында электр энергиясен экономияләү	мең сум
3.	Табигый чагылышта җылылык энергиясен экономияләү	мең Гкал
4.	Бәя чагылышында җылылык энергиясен экономияләү	мең сум
5.	Табигый чагылышта суны экономияләү	мең м.куб
6.	Бәя чагылышында суны экономияләү	мең сум
7.	Табигый чагылышта табигый газны экономияләү	мең куб.м.
8.	Бәя чагылышында табигый газны экономияләү	сум
Бюджет секторында максатчан күрсәткечләр		
1.	Исәпкә алу приборлары ярдәмендә башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суның чагыштырма чыгымнары	Гкал/кв.м, кВтч/чел, куб.м./кеше
2.	Исәп-хисап ысулларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суның аерым кулланылышы	Гкал/кв.м, кВтч/чел, куб.м./кеше
3	Исәпкә алу приборлары ярдәмендә башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суның чагыштырма чыгымын үзгәртү	Гкал/кв.м, кВтч/чел, куб.м./кеше
4.	Исәп-хисап ысулларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суның чагыштырма чыгымын үзгәртү	Гкал/кв.м, кВтч/чел, куб.м./кеше
5.	Исәп-хисап ысулларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суның чагыштырма чыгымын исәпкә алу приборларын кулланып башкарыла торган чагыштырма чыгымына нисбәтен үзгәртү	-
6.	Исәпкә алу приборларыннан файдаланып исәпләп чыгарыла торган электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газ күләмнәре өлеше	%
7.	Бюджет учреждениеләрен энергетик ресурслар белән тәэмин итүгә муниципаль бюджет чыгымнары өлеше	%
8.	Бюджет учреждениеләрен энергетик ресурслар белән тәэмин итүгә муниципаль бюджет чыгымнары динамикасы	мең сум
9.	Коммуналь комплекс оешмаларына ягулык алуга субсидияләр бирүгә муниципаль бюджет чыгымнары өлеше	%
10.	Коммуналь комплекс оешмаларына ягулык алуга субсидияләр бирүгә муниципаль бюджет чыгымнары динамикасы	мең сум
11.	Үзенә карата мәҗбүри энергетик тикшерү үткәрелгән муниципаль бюджет исәбеннән финанслана торган бюджет учреждениеләре өлеше	%
12.	Муниципаль заказчылар тарафыннан төзелгән энергия сервисы килешүләре саны	данә
13.	Энергия сервисы килешүләре төзелгән дәүләт, муниципаль заказчылар өлеше	%
14.	Энергетик нәтиҗәлелек таләпләре нигезендә муниципаль ихтыяҗлар өчен сатып алына торган товарлар, эшләр, хезмәтләр өлеше	%

15.	Торак урыны һәм коммуналь хезмәтләр өчен түләү буенча гражданнарга социаль ярдәм күрсәтү өчен муниципаль бюджет чыгымнары	мең сум/кеше
Торак фондында максатчан күрсәткечләр		
1.	Исәпкә алу приборлары (коллектив, индивидуаль) кулланып башкарыла торган исәпләүләр ясала торган торак йортларда кулланыла торган (индивидуаль һәм күпфатирлы) электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газ күләмнәре өлеше	%
2.	Энергетик тикшерү үткәрелгән торак йортлар саны	данә
3.	Исәпкә алу приборларыннан файдаланып исәпләүләр башкарыла торган торак йортларда (шәхси һәм күпфатирлы йортларда) электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газның чагыштырма чыгымы	Гкал/кв.м, кВтч/чел., куб.м./кеше мең куб.м./кв.м.
4.	Исәп-хисап ысулларын кулланып исәпләүләр башкарыла торган торак йортларда (шәхси һәм күпфатирлы йортларда) электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газның чагыштырма чыгымы	Гкал/кв.м, кВтч/чел., куб.м./кеше мең куб.м./кв.м.
5.	Исәпкә алу приборларыннан файдаланып исәпләүләр башкарыла торган торак йортларда (шәхси һәм күпфатирлы йортларда) электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газның чагыштырма чыгымын үзгәртү	Гкал/кв.м, кВтч/чел., куб.м./кеше мең куб.м./кв.м.
6.	Исәп-хисап ысулларын кулланып исәпләүләр башкарыла торган торак йортларда (шәхси һәм күпфатирлы йортларда) электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газның чагыштырма чыгымыны үзгәртү	Гкал/кв.м, кВтч/чел., куб.м./кеше мең куб.м./кв.м.
7.	Исәпкә алу приборларыннан файдаланып исәпләүләр башкарыла торган торак йортларда (шәхси һәм күпфатирлы йортларда) электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газның чагыштырма чыгымын исәп-хисап ысулларын кулланып исәпләүләр башкарыла торган чагыштырма чыгымына карата үзгәртү	
Коммуналь инфраструктура системаларында максатчан күрсәткечләр		
1.	Җылылык энергиясен эшләп чыгаруга тотылган ягулыкның чагыштырма чыгымын үзгәртү	кгу.т./Гкал
2.	Тапшырганда җылылык энергиясе югалу күләме	Гкал
3.	Тапшырганда су югалу күләме	куб.м.
4.	Суны тапшырганда (транспортировка) кулланыла торган электр энергиясе күләмнәре үзгәрү динамикасы	кВтч
Транспорт комплексында максатчан күрсәткечләр		
1.	Җәмәгать транспортына караган мотор ягулыгын куллану буенча югары экономияле транспорт чаралары саны динамикасы	%

6. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының ягулык-энергетика комплексына характеристика

6.1. Җылылык белән тәэмин итү

Арча муниципаль районы чикләрендә җылылык энергиясен тәэмин итүче аларның эшчәнлеге җылылык энергиясен җибәрү өлешендә җайга салына торган оешмалар:

- «Тепло-Сервис» ҖЧҖ.

Районның социаль өлкә объектлары өчен төп җылылык җитештерүче һәм тәэмин итүче - «Тепло-Сервис» ҖЧҖ.

1.1.1 таблицада җылылык белән тәэмин итүче оешмалар киселешендә районның котельный хуҗалыгы исемлеге китерелә.

6.1.1 нче таблица. АМР буенча коммуналь котельныйлар исемлеге

№	Объект (котельный, номеры, кемнеке)	Билгеләнгән куәте (Гкал/сәг)	Казаннар			Кушылган йөкләнеш (Гкал/сәг)	Шартнамә йөкләнеше (Гкал)			
			тибы	саны	КПД, %		Җылылык	ГВС	Вентиляция	Барлыгы
	Арча шәһәре «Тепло-Сервис» ҖЧҖ									
1	Котельный, Галактионов ур., 27б	16,4	ВК-21 КВГ-7,5	4	85 91	2,64	1,3			1,3
2	Котельный, Банковская ур., 29а	0,2	Микро-100	2	92	0,18	0,09			0,09
3	Котельный, Галактионов ур., 11 а	0,077	СГ-43 RS-A-40	1 1	85,5 93	0,064	0,032			0,032
4	Котельный, ТАССРның 90 еллыгы, 29В	1,0	RS-500	2	93	0,658	0,329			0,329
5	Котельный, Большая ур., 77, 5 нче гимназия	1,10	КВГ-500	2	87	0,473	0,24			0,24
6	Котельный, Бәширов ур., 12	0,4	RS-A-200	2	87	0,2	0,094			0,094
7	Котельный, Советлар мәйданы, 25	0,077	СГ-43	2	85,5	0,074	0,043			0,043
8	Котельный, Вәгыйзовлар, 16	0,2	СГ-43	2	85,5	0,11	0,047			0,047
9	Котельный ур., Новая ур., 16	0,5	RS-A-250	2	93	0,42	0,19			0,19
10	Котельный, Себер тракты, 14а	1,0	RS-A-500	2	93	0,48	0,24			0,24
11	Котельный, Галактионов ур., 31	1,0	СГ-43 АОГВ-29-1	1 1	85,5 85	0,062	0,042			0,042

№	Объект (котельный, номеры, кемнеке)	Билгеләнгән куәте (Гкал/сәг)	Казаннар			Кушылган йөкләнеш (Гкал/сәг)	Шартнамә йөкләнеше (Гкал)			
			тибы	саны	КПД, %		Җылылык	ГВС	Вентиляция	Барлыгы
	Арча шәһәре, «Тепло-Сервис» ҖЧҖ буенча барлыгы	**21,954**		**24**		**5,361**	**2,647**			**2,647**

Арча муниципаль районы буенча җылылык энергиясе җибәрү буенча төп күрсәткечләр 6.1.2 нче таблица таблицада китерелде.

6.1.2 нче таблица. 2021 елда Арча муниципаль районы буенча җылылык энергиясен куллану

Исеме	Җылылык , Гкал		ГВС, Гкал		Вентиляция		Барлыгы, Гкал	
	2021 ел	2022 ел	2021 ел	2022 ел	2021 ел	2022 ел	2021 ел	2022 ел
Торак фонды	28,24	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	28,24	0,00
Сәламәтлек саклау (2 учр.)	2314,49	2373,20	234,96	61,45	0,00	0,00	2549,45	2434,65
Мәктәпләр (6 учр.) (2022 елдан 5 учр.)	4281,35	3813,31	0,00	0,00	0,00	0,00	4281,35	3813,31
Вузлар	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Балалар бакчалары (8 учр.)	2644,80	3020,20	0,00	0,00	0,00	0,00	2644,80	3020,20
Техникумнар һәм ПУ (1 учр.)	683,897	715,51	0,00	0,00	0,00	0,00	683,897	715,51
Башка бюджет оешмалары (15 учр.)	3167,92	3206,14	102,66	99,68	0,00	0,00	3270,58	3305,82
Төзелеш индустриясе	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Сәнәгать предприятиеләре	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Транспорт	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Авыл хуҗалыгы	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Җәнлек совхозлары	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Урман хуҗалыклары	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Башкалар	748,52	752,30	0,00	0,00	0,00	0,00	748,52	752,30
Барлыгы җылылык куллану	**13869,22**	**13880,66**	**337,62**	**161,13**	0,00	0,00	**14206,84**	**14041,79**

6-1 нче рәсем

Бюджет куллланучылары арасында җылылык энергиясенең төп өлеше район мәгариф учреждениеләренә - мәктәпләргә һәм балалар бакчаларына туры килә (1-2 нче рәсем).

6-2 нче рәсем

Районның җылылык-энергетик хуҗалыгының төп проблемасы, Татарстан Республикасының башка күпчелек районнарындагы кебек үк, кайбер кулланучыларның индивидуаль җылыту системасына күчүе белән бәйле рәвештә үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итүгә ихтыяҗның кимүе, чагыштырмача югары физик таушалган җылылык җиһазлары, шулай ук искергән җылылык челтәрләре.

Гамәлдәге котельныйларда казаннар урнаштырылган, аларның кайберләре хәзерге заман энергетик нәтиҗәлелекке таләпләренә туры килми, ягулык 190 кг га кадәр булган чагыштырмача түбән (86-88%) һәм аннан югарырак булганда, янгын куркынычсызлыгы автоматы гамәлдәге

таләпләргә туры килми, казанга килүче су эшкәртелми, бу исә өстәмә КПД кимүгә һәм казаннарның вакытыннан алда сафтан чыгуына китерә.

Бәян ителгәннәрне исәпкә алып, районда социаль объектларны һәм күпфатирлы торак йортларны җылылык белән тәэмин итүнең индивидуаль системаларына күчерүү программасын гамәлгә ашыру дәвам итә, шуңа күрә торак-коммуналь предприятиеләр тарафыннан җылылык энергиясен гамәлгә ашыру күләме ел саен кими, ә кайбер котельныйлар эксплуатациядән чыгарыла.

6.1.3 нче таблица таблицада тәэмин итүчеләр киселешендә 2016 елга җылылык энергиясенә расланган тарифлар турында мәгълүмат китерелә.

6.1.3 нче таблица. АМР җылылык белән тәэмин итүче оешмалары буенча җылылык энергиясенә тарифлар

№	Җылылык белән тәэмин итүче оешма исеме	Тариф 2022 елга, сум/Гкал
1	Арча шәһәре «Тепло-Сервис» ҖЧҖ	
	2022 елның 1 яртыеллыгы	1 899,76
	2022 елның 2 яртыеллыгы	1 989,89

6.2. Су белән тәэмин ителеш

«Водоканал-Сервис» ҖЧҖ эшчәнлеге Арча шәһәре халкын, предприятиеләрен, оешмаларын һәм учреждениеләрен сыйфатлы эчәргә яраклы су белән, ташландык суларны киләчәктә чистарту белән өзлексез тәэмин итүгә юнәлдерелгән. Арча районының коммуналь су үткәргеч челтәрләреннән су микробиологик һәм санитария-химия күрсәткечләре буенча гигиена нормативларына туры килә.

Эчә торган су белән тәэмин итү чыганаклары - 30 грунт су алу җайланмасы: шулардан 3 - чишмәләр, 27 - артезиан коелары.

Гамәлдәге суүткәргечләрнең гомуми куәте тәүлегенә 12,1 м3 тәшкил итә.

Предприятиегә хезмәт күрсәтә торган суүткәргеч челтәрләрнең гомуми озынлыгы 01.01.2016 елга - 211,8 км тәшкил итә, шулардан 33 км - иске челтәрләр.

Арча муниципаль районы кулланучыларының барлык категорияләре буенча гомуми су куллану 2022 елда 885мең куб.м күләмендә бәяләнә, шуларның 84%ы халыкка туры килә.

Районның күпчелек авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү скважиналардан гамәлгә ашырыла, су чыгымнарын исәпкә алу алып барылмый һәм чыгымнар гадәттә шәхсиләштерелмәгән. Электр энергиясе чыгымнары суны күтәртү һәм суыртуга, челтәрләрне һәм корылмаларны эксплуатацияләүгә чыгымнар мондый очракларда җирле үзидарә органнары тарафыннан халык исәбеннән исәп-хисап ысуллары белән компенсацияләнә. Якынча бәяләүләр буенча АМР авыл җирлекләрендә яшәүчеләр файдалана торган су күләме 900 мең куб.м/г тәшкил итә.

Хәзерге вакытта Арча шәһәрендә һәм Яңа Кенәр авылында су белән тәэмин итү «Водоканал-Сервис» ҖЧҖ тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Арча шәһәре буенча ел саен 885,41 мең куб. м су кулланыла, шул исәптән:

- халык -744,4 мең куб.м (83,8%);
- бюджет оешмалары -74,0 мең куб. м (8,4%);
- башка кулланучылар- 67,01 мең куб.м (7,8%).

Күпчелек авыл торак пунктларында су белән тәэмин итү җирлекләрнең җирле советлары балансында артезиан су коеларыннан гамәлгә ашырыла.

Су чыгару ташландык суларны канализация челтәрләре аша шәһәрнең көньяк өлешендә урнашкан биологик чистарту корылмаларына (алга таба -БОС) озату юлы белән башкарыла. Шәһәр канализациясе системасы гомуми чыгарылышлы, хозфекаль. Канализация челтәрләре һәм корылмалары 2015 елның ноябрендә аренда шартнамәсе буенча "Водоканал-Сервис" ЖЧЖнең хезмәт күрсәтү балансына кабул ителгән.

Канализация белән шәһәр территориясенең 52,2 %ын гына колачлаган, ә калган 47,8 %ы җир асты ташландык су чокырларыннан файдалана Ташландык су «Водоканал-Сервис» ЖЧЖнең махсус техникасы белән шартнамәләр нигезендә БОСка чыгарыла.

Канализация коллекторларының озынлыгы 16,8 км тәшкил итә, шулардан 2,8 км авария хәлендә. Канализация челтәрләрендә 437 кое бар. БОСның паспорт куәте тәүлегенә 2000 м3 тәшкил итә. Ташландык суларны уртача тәүлеклек чистарту 1600 м3 тәшкил итә.

Су белән тәэмин итү һәм су бүлү буенча төп проблемалар түбәндәгеләр:

- искергән челтәрләрнең проценты югары;
- шәһәрне канализацияләү дәрәҗәсен 45 %тан 70 %ка кадәр арттыру;
- КНС-1 реконструкцияләү.

6.2.1 таблица «Водоканал-Сервис» ҖЧҖ эшчәнлегенең төп күрсәткечләре

Күрсәткечләр	Хисап	Бәя	Фараз			
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Су күтәрү - барлыгы, мең куб.м	917,05	916,51	916,40	916,40	916,30	916,30
Югалтулар - барлыгы, мең куб.м.	31,44	31,10	31,00	31,00	30,90	30,90
Югалтулар - барлыгы, %	3,43	3,39	3,38	3,38	3,37	3,37
Тапшыру - барлыгы, мең куб.м.	885,62	885,41	885,40	885,40	885,40	885,40
шул исәптән						
бюджет учреждениеләренә, мең куб.м.	73,93	74,00	74,00	74,00	74,00	74,00
халыкка, мең куб.м.	744,40	744,40	744,40	744,40	744,40	744,40
башка кулланучыларга, мең куб.м.	67,29	67,01	67,01	67,01	67,01	67,01

6.3. Электр белән тәэмин ителеш

Арча муниципаль районын электр белән тәэмин итү «Татэнергосбыт» ААҖ тарафыннан Идел буе электр челтәрләренең Арча РЭСы челтәрләре аша гамәлгә ашырыла.

Арча муниципаль районы буенча электр энергиясен гомуми куллану 2021 елда - 93,901676 млн. кВ, шул исәптән:

- 44,202 млн.кВ *ч (47%тан артыгы) - халык;
- 16,202 млн. кВ *сәг (17%тан артык) - агросәнәгать секторы;

- 12,207 млн. кВ *сәг (якынча 13%) - сәнәгать предприятиеләре;

- 0,496 млн. кВ *сәг (якынча 0,5%) - төзелеш индустриясе предприятиеләре;

- 7,06 млн. кВ *сәг (якынча 8%) - социаль өлкә бюджет учреждениеләре, җирле үзидарә, шулай ук урамнарны яктырту.

6.3.1 нче таблица. «Энергосбыт» предприятиесенең Идел буе филиалы эшчәнлегенең төп күрсәткечләре

Күрсәткечләр	Хисап	Бәя	Фараз			
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Электр энергиясе җибәрелде - барлыгы, мең кВтч.	93901,67	95779,71	96737,50	95770,13	93854,72	92446,90
шул исәптән						
бюджет учреждениеләренә, мең кВтч	7059,24	7200,43	7272,43	7199,71	7055,71	6949,88
халыкка, мең кВтч	44201,68	45085,71	45536,57	45081,20	44179,58	43516,88
башка кулланучыларга, мең кВтч	42640,74	43493,56	43928,49	43489,21	42619,42	41980,13

6-3 нче рәсем

6.4. Газ белән тәэмин ителеш

Арча районы кулланучыларын табигый газ белән тәэмин итүне «Сабыгаз» ЭПУ гамәлгә ашыра. 2021 елда җибәрелгән газның төп өлеше (җибәрүнең гомуми күләменең 65%тан артыгы) район халкына, тагын 23% - коммуналь энергетикага, сәнәгатькә һәм сәүдәгә туры килә**Ошибка! Источник ссылки не найден.**.

6.4.1 нче таблица. 2021 елда АМР буенча табигый газ куллану

№	Кулланучылар категорияләре	Гомуми еллык газ куллану, мең куб.м

1	Торак-коммуналь сектор (халык)	52854
2	Бюджет учреждениеләре	5222
3	Сәнәгать һәм сәүдәпредприятиеләре	12464
4	Төзелеш индустриясе предприятиеләре	947
5	Агросәнәгать секторы, җәнлек совхозлары	1993
6	Транспорт	102
7	Энергетика	5305
	БАРЛЫГЫ:	**78887**

6-4 нче рәсем

6.4.1 таблица. "Сабыгаз" ЭПУ эшчәнлегенең газ куллану күләме буенча төп күрсәткечләре, мең куб.м.

Күрсәткечләр	**Хисап**	**Бәя**	**Фараз**			
	2021	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Торак-коммуналь сектор (халык)	52854	52907	52113	51071	50050	48548
Бюджет учреждениеләре	5222	5227	5149	5046	4945	4797
Сәнәгать һәм сәүдәпредприятиеләре	12464	12476	12289	12044	11807	11449
Төзелеш индустриясе предприятиеләре	947	948	934	915	897	870
Агросәнәгать секторы, җәнлек совхозлары	1993	1995	1965	1926	1887	1831
Транспорт	102	102	101	99	97	94
Энергетика	5305	5310	5231	5126	5024	4873
БАРЛЫГЫ:	**78887**	**78966**	**77781**	**76226**	**74701**	**72460**

7. Муниципаль программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары

7.1 нче таблица. Муниципаль заказчының Программаны гамәлгә ашыру белән идарә итү буенча еллык эш планы

№ п/п	Эшләр исеме	Башкару сроклары	Катнашучы
1	2	3	4
1.	Торак йортларда, сәламәтлек саклау һәм мәгариф объектларында энергияне сак тоту чараларын гамәлгә кертү буенча эшләр составын төгәлләштерү, җиһаз типларын сайлау һәм һәр объект буенча энергияне сак тоту чараларын аерым гамәлгә кертү буенча эшләрне бәяләү, кирәк булганда проект-смета документациясен эшләүне оештыру	III квартал	Шәһәр һәм авыл җирлекләре, мәгариф идарәсе, мәдәният идарәсе, үзәк район хастаханәсе җаваплы вәкилләре һ.б.
2.	Конкурс документларын әзерләү (лотлар буенча рәсемнәр белән) һәм программа чараларын гамәлгә ашыручы башкаручыларны сайлап алуга конкурс уздыру	III квартал	АМР башкарма комитеты
3.	Муниципаль предприятиеләрдә энергияне сак тоту эшләре планын төгәлләштерү	III - IV квартал	Муниципаль предприятиеләр
4.	Энергияне сак тотуны пропагандалау эшләрен оештыру	III - IV квартал	Шәһәр һәм авыл җирлекләренең җаваплы вәкилләре
5.	Пилот проектлары буенча эшләрне оештыру	III - IV квартал	АМР башкарма комитеты
6.	Планлаштырылган елга эшләрнең җыелма планын энергияне сак тоту буенча комиссиягә килештерүгә һәм алга таба Арча муниципаль районы администрациясе башлыгы урынбасарына раслауга юнәлтү	Һәр елның IV кварталы - Программаны гамәлгә ашыруның алдагы еллары өчен	
7.	2022 һәм аннан соңгы елларга энергияне сак тоту чараларын гамәлгә кертү, җиһаз типларын сайлау һәм һәр объект буенча энергияне сак тоту чараларын гамәлгә кертү буенча эшләр бәясен аерым бәяләү өчен планлаштырылган торак йортларның, мәгариф һәм сәламәтлек саклау объектларының адреслы исемлеген төзү, кирәк булганда проект-смета документациясен эшләүне оештыру.	Программаны гамәлгә ашыру елыннан алдагы елның III - IV кварталы	Шәһәр һәм авыл җирлекләре, мәгариф идарәсе, мәдәният идарәсе, үзәк район хастаханәсе җаваплы вәкилләре һ.б.

№ п/п	Эшләр исеме	Башкару сроклары	Катнашучы
1	2	3	4
8.	Энергетик тикшерү (энергия аудиты) үткәрү объектларын сайлау	2022 елның октябре - Программаны гамәлгә ашыруның беренче елы өчен; Алдагы елның IV кварталы - Программаны гамәлгә ашыруның алдагы еллары өчен	АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
9.	АМР объектларына энергия аудиты үткәрү өчен конкурс документациясен әзерләү (лотлар буенча бизәкләр белән) һәм энергетика тикшерүе оешмаларын сайлап алуга конкурс уздыру	2022 елның октябре - Программаны гамәлгә ашыруның беренче елы өчен; Алдагы елның IV кварталы - Программаны гамәлгә ашыруның алдагы еллары өчен	АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
10.	2023 елгы программа чараларын гамәлгә ашыру башкаручыларын сайлауга конкурс документациясен әзерләү (лотлар буенча рәсемнәр белән) һәм конкурс үткәрү	2022 елның октябре	АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

8. Энергия ресурсларын кулланганда энергияне сак тоту

8.1. Бюджет өлкәсе оешмаларында энергияне сак тоту

01.01.2022 елга булган мәгълүматларга караганда, Арча районында түбәндәге бюджет учреждениеләре эшли:

мәктәпләр - 34;
мәктәпкәчә учреждениеләр - 48;
башка мәгариф учреждениеләре - 7;
медицина учреждениеләре - 59;
мәдәният объектлары һәм учреждениеләре - 131;
бюджеттан финансланучы башка учреждениеләр - 35.

Бюджет учреждениеләре били торган биналарның гомуми мәйданы - 207,6 мең кв.м, АМР бюджет өлкәсе хезмәткәрләре саны - 4075 кеше.

2021 елда Арча районының социаль өлкә объектлары тарафыннан гомуми куллану:
электр энергиясе - 7059,24 мең кВт*сәг;
җылылык энергиясе - 13,5 мең Гкал;
су - 74 мең куб.м;
табигый газ - 5,222 млн. куб.м.

"Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында" 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы федераль законның 24 ст. 1 өлеше нигезендә бюджет учреждениеләре ел саен энергия ресурсларының һәрберсен куллануны 3% ка киметергә тиеш, бу 2025 елга 15% тан да ким булмаган күләмдә экономиягә китерәчәк.

Күрсәтелгән ТЭР куллану темплары бюджет учреждениеләре киселешендә Программа буенча энергияне сак тоту фаразы нигезенә салынды (4.1.1таблица).

8.1.1 таблица. Социаль өлкә учреждениеләрендә, бюджет учреждениеләрендә энергия ресурсларын экономияләүнең җыелма күрсәткечләре

№	Күрсәткечләр	Барлыгы 2022-2025 елларга	шул исәптән еллар буенча			
			2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1	2	3	4	5	6	7
1.	Электр энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең кВт*сәг	809,8	211,8	205,4	199,3	193,3
2.	Су куллануны еллык кыскарту, мең куб м.	8,4883	2,2200	2,1534	2,0888	2,0261
3.	Табигый газ куллануны еллык кыскарту, мең куб м.	599,0	156,7	152,0	147,4	143,0
4.	Электр энергиясен суммар экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең кВт сәгать	-	211,8	417,2	616,5	809,8
6.	Суны гомуми экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең куб м.	-	2,2200	4,3734	6,4622	8,4883
5.	Газны суммар экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең куб м.	-	156,7	308,7	456,1	599,0
7.	**Экономияләнгән ягулык-энергетик ресурсларның бәясе, мең сум, 2021 ел бәяләрендә**	**7303,52**	**1910,13**	**1854,83**	**1797,20**	**1743,32**

Бюджет даирәсе объектларында энергияне сак тотуга юнәлдерелгән төп чаралар биналарның җылылык югалтуларын киметү һәм электр энергиясен куллануны киметү буенча чаралар булырга тиеш.

Әлеге Программаны гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән финанслау күләменә карап, 2022-2025 еллар дәвамында түбәндәге чаралар үтәлергә мөмкин:

- барлык объектларда, шул исәптән урам утларында лампаларны энергия саклаучы LED яктырткычларга алыштыру
- бюджет учреждениеләре биналарының пыялаларын алыштыру, стеналарны һәм уемнарны җылыту;
- җылылык белән тәэмин итү һәм ГВСның эчке системаларын заманча энергетик яктан нәтиҗәлерәк җиһазларга алмаштырып реконструкцияләү.

Әлеге энергияне саклау чараларын уздыруның максаты шулай ук һәр очракта энергиягә аудит үткәрү нәтиҗәләренә нигезләнә.

8.2. Торак йортларда энергияне сак тоту

Арча районының торак фондының гомуми мәйданы 1,215 млн. кв.м тәшкил итә, шул исәптән күпфатирлы торак йортлар - 0,144 млн. кв.м. Район халкы 01.01.2021 елга 51,500 мең кеше тәшкил итә (шул исәптән Арча шәһәрендә - 21,00 мең кеше). АМР халкы буенча ягулык-энергетик ресурсларын еллык куллану:

- 44,202 мең кВт*сәг -электр энергиясе;
-0 Гкал -җылылык энергиясе,
- 744,4 мең куб. м -су;
- 52,854 мең куб.м. -табигый газ.

Тулаем алганда, 47 %ка якыны электр энергиясе , 84 %тан артыгы - су, 67 %ы - газ.

8-2 нче рәсем

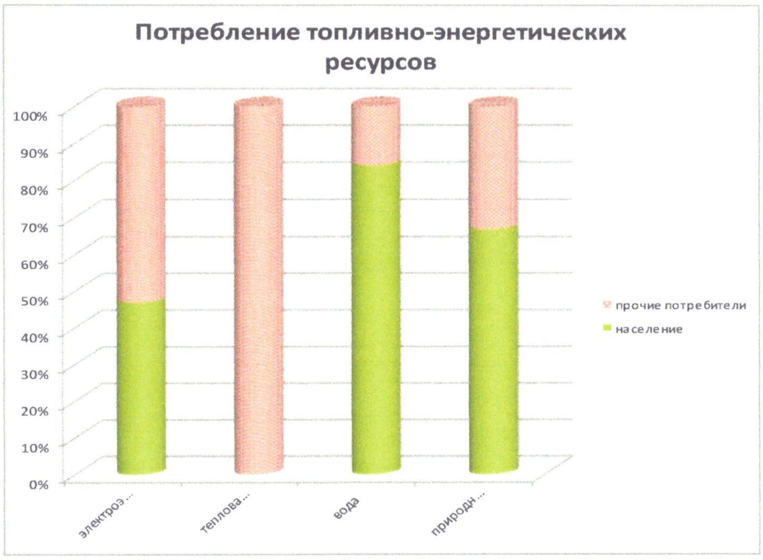

01.01.2022 елга булган мәгълүматларга караганда, 15111 торак йорт файдалануда, шул исәптән 194 - күпфатирлы торак йорт. Арча шәһәре өчен 70-90 нчы елларда төзелгән, шулай ук 2000 елдан соң төзелгән 2-3 катлы кирпеч йортлар хас.

Беренче массакүләм сериядәге торак йортларның тышкы якларының түбән җылылык саклау сыйфатлары җылылык энергиясен югары дәрәҗәдә кулланунның төп сәбәбе булып тора һәм биналар җылылык саклау буенча заманча таләпләргә җавап бирми (корылмалар аша җылылык югалу 30-40% ка җитә).

Торак биналарның энергетик нәтиҗәлелеген күтәрү өчен тәкъдим ителә торган чаралар исемлегенә түбәндәге эшләр керә:

→ киртәләүче өслекләрнең җылылыгын көчәйтү (шул исәптән иске тәрәзәләрнең пыяласын пыяла пакетларга алыштыру, уемнарны һәм балконнарны пыялалау);

→ тәрәзә һәм ишек уемнарының ярыкларын җил кермәслек итеп тыгызлау юлы белән җылылык югалуны киметү, керү ишекләрен һәм подъездларны доводчиклар белән җиһазлау;

→ җылытылмый торган подвалларда һәм чормаларда эчке торба үткәргеч су системаларын җылыту (җылылык изоляциясен торгызу);

→ радиаторларның эчке өслекләрен һәм торба үткәргеч системаларын җиһазларны сүтмичә генә реагент белән юып, гидротехник һәм җылылык югалтуларын киметү;

→ энергияне саклый торган заманча яктырткычлар, яктылык диодлары нигезендә эчке яктырту системасын модернизацияләү;

→ подъездларны, баскычларны яктырту системаларын автомат җайга салу системалары (хәрәкәт датчиклары) белән җиһазлау.

Әлеге эшләрне комплекслы рәвештә, бер үк вакытта энергия ресурсларын экономияләүнең иң яхшы нәтиҗәләренә ирешү өчен йорт һәм фатир саен исәпләү төеннәре урнаштыру/алыштыру максатка ярашлы. Күрсәтелгән чаралар күпфатирлы торак йортларның күбесендә массакүләм уздырылырга мөмкин, чөнки Россиянең урта полосасында берничә тапкыр эксплуатацияләүнең реаль шартларында нәтиҗәлелегенә тикшерү уздырылды. Торак секторда Программа чараларын гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә энергетик ресурсларны экономияләү күрсәткечләре 8.2.1 таблица таблицада китерелде.

2022 елга аларның энергетик нәтиҗәлелеген арттыру буенча эшләр күләменә кертелергә тиешле торак йортларның адреслы исемлеген, әлеге эш төренә СРО кертү мөмкинлеге булган махсуслаштырылган оешма җәлеп итеп, биналарны энергетик тикшерү нәтиҗәләре буенча формалаштырырга кирәк.

8.2.1 таблица. Торак секторында энергия ресурсларын экономияләүнең җыелма күрсәткечләре

№	Күрсәткечләр	Барлыгы 2022-2025 елларга	шул исәптән еллар буенча			
			2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1	2	3	4	5	6	7
1.	Электр энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең кВт*сәг	5070	1330	1290	1250	1210
2.	Су куллануны еллык кыскарту, мең куб м.	85,39	22,33	21,66	21,01	20,38
3.	Табигый газ куллануны еллык кыскарту, мең куб м.	6062,73	1585,62	1538,05	1491,91	1447,15
4.	Электр энергиясен суммар экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең кВт сәгать	-	1330	2620	3870	5080
6.	Суны гомуми экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең куб м.	-	22,33	43,99	65,0	85,38
5.	Газны суммар экономияләү(үсә торган нәтиҗә), мең куб м.	-	1585,62	3120,67	4612,58	6062,73
7.	**Экономияләнгән ягулык-энергетик ресурслар бәясе, мең сум, 2021 ел бәяләрендә**	**61095**	**15984**	**15504**	**15034**	**14573**

8.3. Энергия ресурсларын куллануны коммерцияле исәпкә алу системасын оештыру

Энергия ресурсларын барлык этапларда исәпкә алуны оештыру (җитештерү, бүлү, куллану) барлык энергия саклаучы чаралар өчен төп пункт булып тора. Арча районында исәпкә алу төеннәрен урнаштыру программасын гамәлгә ашыру кулланучыларның энергия ресурслары өчен түләү буенча экономия булуын күрсәтә, җитештерү һәм энергия куллану процессында катнашучыларны энергияне сак тотуны матди кызыксындыру механизмнары өчен шартлар тудыра, шулай ук зур югалтулар булган участокларны ачыкларга, энергияне сак тоту чараларын гамәлгә кертү нәтиҗәләрен контрольдә тотарга мөмкинлек бирә.

Хәзерге вакытта АМРның бер кешесенә уртача чагыштырма су куллану тәүлегенә 47,0 л тәшкил итә, тулаем район буенча куллануны исәпкә алып, коммерция приборлары белән тәэмин ителеш дәрәҗәсе - 87%, шул исәптән күпфатирлы торак фондында - 99%, калган су өчен исәпләүләр расланган нормативлар буенча гамәлгә ашырыла. Тәҗрибә күрсәткәнчә, торак йортларда һәм фатирларда исәпкә алу приборларын урнаштыру, комфортлылык дәрәҗәсен киметмичә, исәпләнгән су куллануны 10-15% ка киметергә мөмкинлек бирә, моннан тыш челтәрләрдәге югалтулар күләмен бәяләргә мөмкин була, бу эксплуатацияләүче оешмаларны югалтуларны бетерү проблемасына тагын да җентекле игътибар бирергә мәҗбүр итә.

АМР буенча уртача исәпләү приборлары (нигездә, объектлы һәм гомумйорт) белән тәэмин ителеш нибары 54 % тәшкил итә. Коммерция исәбе системасы булмау һәм муниципаль дәрәҗәдә расланган нормативларны җылылык белән тәэмин итүче оешма белән үзара исәп-хисапларда куллануга бәйле рәвештә, 2021 ел йомгаклары буенча ягулык өчен түләүгә акча күчерүне 2,5 - 3,0 млн. сум күләмендә бәяләргә мөмкин.

Электр энергиясен куллану өлешендә АМР буенча исәпләү приборлары күрсәткечләре буенча җибәрү күләме бүгенге көнгә 100% тәшкил итә, шул исәптән КФЙ буенча - 100%. Әмма куллану өчен үзара исәп-хисапларда кулланыла торган электр счетчикларының бер өлеше (бигрәк тә иске йортларда), искергән механик бер тарифлы модельләр, тәүлекнең вакытына, ял яки эш көннәренә бәйле тарифлар буенча тулы кыйммәтле дифференциацияләнгән исәпкә алуны оештырып булмый.

Энергия ресурсларын исәпкә алуның коллектив (гомумйорт) төеннәрен исәпкә алуның индивидуаль (фатир саен) приборларын кертү белән параллель рәвештә урнаштыру максатка ярашлы.

Индивидуаль исәпкә алудан аермалы буларак, исәпкә алуның гомумйорт төеннәре куллану күләмнәрен генә түгел, ә ресурсларның сыйфат (басымны, температураны һ.б.) параметрларын да контрольдә тотарга мөмкинлек бирә, аларны үтәмәү куллану күләменең тигез артуына китерергә мөмкин. Моннан тыш, гомумйорт исәпкә алу приборлары, ресурслар белән тәэмин итүче оешмалар белән исәп-хисап ясаганда, су яки җылылык энергиясе югалтуларын төгәл билгеләргә, күпфатирлы йортны су һәм җылылык белән тәэмин итү системаларында югалтуларны ачыкларга мөмкинлек бирә, һәм тулаем алганда, ресурсларны сак тоту өчен реаль мөмкинлекләр бирә. Гомумйорт исәпкә алу приборын урнаштыру югалтулар барлыкка килү урыннарын - йорт челтәрләрендә яки тәэмин итүче челтәрләрдә- локальләштерергә мөмкинлек бирә.

8.3 нче таблица. АМР буенча энергия ресурсларын куллануны коммерциячел исәпкә алу приборларын кертү программасы

Күрсәткечләр	Барлыгы 2022-2025 елларга	шул исәптән еллар буенча				
		2021 факт	2022	2023	2024	2025
Электр энергиясен исәпкә алу приборлары саны, данә	**2408**	**446**	**462**	**500**	**500**	**500**
су исәпләү приборлары саны, данә	**1995**	**395**	**400**	**400**	**400**	**400**
Электр энергиясен исәпләү приборларын урнаштыруга тотылган барлык чыгымнар, млн. сум.	4,816	0,892	0,924	1	1	1
Су исәпләү приборларын урнаштыруга тотылган барлык чыгымнар, млн. сум.	2,992	0,592	0,6	0,6	0,6	0,6

9. Арча муниципаль районының энергетика балансы һәм энергияне сак тоту потенциалы

9.1 таблица. АМР энергетика балансының төп күрсәткечләре

№	Күрсәткеч исеме	2021 ел	2022 ел
Җылылык белән тәэмин итү			
1	Җылылык энергиясе җитештерелде, мең Гкал	14,8	14,8
2	Җылылык энергиясе җибәрелде, мең Гкал	13,9	13,9
3	шул исәптән халыкка, мең Гкал	0,003	0,0
4	Җылылык энергиясен югалтулар, мең Гкал	0,9	0,9
5	Югалтуларның чагыштырма авырлыгы, %	6,5	6,5
Су белән тәэмин ителеш			
1	Су челтәренә китерелгән су, мең куб м.	917,5	916,5
2	Кулланучыларга җибәрелгән су, мең куб м.	885,6	885,4
3	шул исәптән халыкка, мең куб м.	744,4	744,4
4	Су югалтулар, мең куб м.	31,44	31,1
5	Югалтуларның чагыштырма авырлыгы, %	3,43	3,39
Электр белән тәэмин итү			
1	Электр энергиясен куллану, мең кВт*сәг	93902	95780
2	шул исәптән халык тарафыннан, мең кВт*ч	44202	45085
Газ белән тәэмин итү			
1	Табигый газ куллану, мең куб м.	78887	78966
2	шул исәптән халык тарафыннан, мең куб м.	52854	52907

Арча районы буенча энергияне сак тотуның норматив потенциалы якынча түбәндәге чагыштырма күрсәткечләрдә бәяләнә:

- электр энергиясе буенча - 17 - 20 %;
- су буенча - 15 - 18 %;
- газ буенча - 1,5 - 2,0%.

9.1. Торак йортларны энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру

Торак йортларны энергетик тикшерүләрнең төп бурычы энергетик ресурсларны куллануның югары булу сәбәпләрен ачыклау һәм әлеге күрсәткечләрне киметү ысулларын билгеләү. Энергетик тикшерүләр үтәү тәртибе даими характерда.

Энергетик тикшерү торак йортларны энергетик тикшерү турындагы расланган нигезләмә нигезендә гамәлгә ашырыла. Энергетик тикшерүләр буенча эшләр өч этапны күздә тота:

- торак йортларда энергия куллануны мониторинглау;
- энергия ресурсларын куллануның аеруча югары күрсәткечләренә ия торак йортлар исемлеген төзү;
- торак йортларда турыдан-туры энергетик тикшерүләр.

Энергетик тикшерү СРО кертү мөмкинлеге булган махсуслаштырылган оешмалар рөхсәт ителә.

Планлы чара буларак энергетика паспортлаштыруы барлык күп фатирлы торак йортларны да колачларга тиеш. Эш 2018 елга кадәр башкарылырга тиеш. Кабат паспортлаштыру чоры торак йортларны энергетика паспортлаштыруы турындагы расланган нигезләмә белән билгеләнә.

2022-2023 елларда Арча муниципаль районы Башкарма комитеты түбәндәгеләрне эшләргә һәм расларга тиеш:

торак йортларның энергетика паспорты турындагы нигезләмә;

торак йортларны энергетик тикшерүләр графигы;

торак йортларның энергия куллануын мониторинглау тәртибе.

Энергетик тикшерү нәтиҗәләре буенча төзелгән энергетика паспортында түбәндәге мәгълүмат булырга тиеш:

1) кулланыла торган энергетикаресурсларны исәпкә алу приборлары белән тәэмин итү турында;

2) кулланыла торган энергетик ресурслар күләме турында һәм аларны үзгәртү турында;

3) энергетик нәтиҗәлелек күрсәткечләре турында;

4) энергияне сак тоту потенциалы турында, шул исәптән табигый чагылышта энергетик ресурсларның мөмкин булган экономияләрен бәяләү турында;

5) энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру буенча типлаштырылган чаралар исемлеге турында.

Паспортлаштыру нәтиҗәләре Программа чараларын формалаштыру өчен нигез булырга тиеш. Гамәлдәге паспортта төзәтмәләр рәвешендә вакытыннан алда паспортлаштыру энергияне сак тоту буенча чаралар башкарылган яисә капиталь ремонт яисә реконструкция эшләре башкарылган йортлар буенча гамәлгә ашырыла.

1 этап. Торак йортларда энергия куллануны мониторинглау.

Энергия ресурсларын куллануның түбәндәге аерым күрсәткечләрен бәяләп, торак йортларда электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, газ куллануны анализлауны оештыру:

- айга гомуми мәйданның 1 кв. метрына ягулык (җылылык бирү чорына);

-ГВС 1 кешегә Гкал;

- аена 1 кешегә кВт- сәг. электр энергиясе;

- аена 1 кешегә куб.м табигый газ.

2 этап. Энергия ресурсларын куллануның аеруча югары күрсәткечләре булган торак йортлар исемлеген төзү.

Еллык куллану нәтиҗәләре буенча энергия ресурсларын чагыштырмача куллануның иң югары күрсәткечләре булган торак йортлар исемлеге билгеләнә, бу исемлеккә энергия ресурслары белән тәэмин ителештә проблемалар ачыкланган торак йортлар кертелә. Йортларның гомуми исемлеге энергетик тикшерүләрнең еллык планы рәвешендә раслана.

3 этап. Энергетик тикшерүләр.

Энергия ресурсларын куллануны киметү буенча билгеле бер техник карарлар әзерләп, торак йортларны энергетик тикшерүләрнең еллык планын үтәү. Барлык чаралар энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне күтәрү муниципаль программасын гамәлгә ашыру планына кертелә.

9.2. Социаль өлкә объектларын һәм муниципаль предприятиеләрне энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру

Планлы чара буларак энергетика паспортлаштыруы шулай ук социаль өлкәнең барлык объектларын, муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне, беренче чиратта мәгариф һәм сәламәтлек саклау учреждениеләрен үз эченә алырга тиеш. 2009 елның 23 декабрендәге 261-ФЗ номерлы федераль законның 16 нчы ст. 2 нче пунктында бюджет өлкәсе объектларын энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру эше тулысынча 31.12.2012 елга кадәр башкарылырга тиеш; кабат паспортлаштыру чоры закон таләпләре белән 5 елга кимендә 1 тапкыр билгеләнә.

2022 елда Арча муниципаль районы Башкарма комитеты түбәндәгеләрне эшләргә һәм расларга тиеш:

- бюджет өлкәсе объектлары өчен энергетика паспорты формасы;
- бюджет өлкәсе объектларын энергетика паспортлаштыруы турындагы нигезләмә;
- бюджет өлкәсе объектларында энергия куллануны мониторинглау тәртибе.

Эшне оештыру һәм аның этаплары торак йортлар өчен булган принцип буенча формалаша.

Бюджет учреждениеләрен, дәүләт һәм муниципаль предприятиеләрне, шулай ук социаль объектларны энергетик тикшерүгә чыгымнар Арча муниципаль районының, республика һәм федераль бюджетларның берләштерелгән бюджеты хисабына - бюджет буйсынуындагы дәрәҗәгә карап, 3,0 млн. сум күләмендә күздә тотылырга тиеш.

10. Кулланыла торган электр куәтен киметү

Бүлекнең максаты - яңа чыганаклар төзелешенә альтернатива буларак куәт кытлыгын бетерү методларының берсе булган кулланыла торган электр куәтен киметү.

Программа кысаларында сәнәгать булмаган электр энергиясен кулланучыларда реактив куәтне компенсацияләү белән бәйле эшләрне оештыру планлаштырыла.

1. Электр энергиясен куллануны аңлы рәвештә пик сәгатьләрдә чикләүгә юнәлдерелгән энергияне сак тотуны пропагандалау буенча кулланучылар белән эшләү. Әлеге чара иң югары нокталарда куллану максимумын 10% ка кадәр киметергә мөмкинлек бирә.

2. Кулланучыларның барлык төркемнәрен электр энергиясен исәпкә алу приборларын төнге тарифка алмаштыруга стимуллаштыру.

3. Салкын вакытта җылылык сыйфатын тикшереп тору һәм биналарны җылыту өчен электр җылыткычларыннан файдалануны булдырмау максатларында, кулланучыларның уңайсызлыклар турында шикаятьләре барлыкка килү сәбәпләрен оператив рәвештә бетерү.

11. Программаның пилот проектлары сыйфатында гадәти булмаган һәм торгызыла торган энергия чыганаклары

Россиядә энергия белән тәэмин итү системасы, нигездә, яңартылмый торган ягулыкның 85% н файдаланучы эре энергия чыганаклары һәм алга таба кече энергетика җайланмалары белән комбинациясенең уңай үсеше аша илнең энергетика комплексы инфраструктурасында үзенең төп ролен саклап калуга юнәлдереләчәк. Энергетика тармагының ышанычлы һәм квалификацияле эшләве өчен мондый интеграция якын киләчәктә илнең сәнәгать регионнары икътисадының алга таба үсешен тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Шуның белән бергә, төрле бәяләүләр буенча ил территориясенең 50 дән 70% ка кадәре электр энергиясе белән яңарту һәм төп модернизация таләп итә торган автоном чыганаклардан тәэмин ителә. Билгеле сәбәпләр буенча, ягулыкның казылма төрләре бәясе, экологик һәм энергетик таләпләре яңартыла торган энергия чыганакларын үстерү өчен кирәкле шартлар тудыра һәм Россиядә үзәкләштерелгән энергия белән тәэмин итү зоналарында уңай шартлар тудыра.

Гадәти булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганаклары нигезендә электр һәм җылылык генерациясе объектлары, кагыйдә буларак, югары фән һәм капитал сыешлылык белән аерылып тора. Әмма аларда ягулык өлеше булмау исәбенә алар гадәти энергия чыганаклары белән чагыштырганда көндәшлеккә сәләтле булалар. Хәзерге вакытта Россиядә әлеге үзенчәлекләр нигезендә торгызыла торган чыганаклар базасында энергия җайланмалары төзүнең киң инвестицион җәлеп итүчән базары формалаша.

Инновацион техник чишелешләрне гамәлгә кертү тәҗрибәсе шуны күрсәтә: радицион булмаган, яки яңартыла торган перспектив чыганакларны үзләштерүнең беренче этапларында максатчан тырышлык һәм чаралар кирәк, чөнки яңа җайланмаларның икътисади нәтиҗәлелегенә башлангыч юнәлеш бирү аларны үзләштерү процессын кыенлаштыра. Дәүләт, муниципаль ярдәмнән тыш, энергиянең гадәти булмаган һәм яңартыла торган чыганакларын кертү проектларын гамәлгә ашыруда актив катнашу, әлеге техник чишелешләрне кертүдә махсуслашкан компанияләр - технологияләр уйлап табучылар (җитештерүчеләр) яисә инжиниринг компанияләре кабул итәргә тиеш.

Гадәти булмаган һәм (яисә) яңартыла торган энергия чыганакларын кулланып, югары нәтиҗәле энергия саклаучы төрле проектларны киң кертүнең иң перспективалы механизмы - озак сроклы энергия сервисы килешүләре (контрактлар) нигезендә.

Гадәти булмаган яисә яңартыла торган чыганаклар нигезендә кече энергетиканы үстерүне стимуллаштыруда дәүләтнең роле, энергия нәтиҗәлелеге булган предприятиеләргә һәм оешмаларга салымнар һәм җыемнар буенча преференцияләр, уңайлы җайга салынулы тариф һ.б. бирүдән гыйбарәт.

2009 елның 23 декабрендәге 261-ФЗ номерлы федераль закон нигезләмәләре үз көченә кергәч, РФ Бюджет кодексында дәүләт һәм муниципаль заказчыларның килешү бәясе экономияле энергия ресурслары бәясенең проценты буларак билгеләнә торган энергия сервисы килешүләрен төзү хокукы беркетелде. Шул ук вакытта, мондый шартнамәнең гамәлдә булу срогын аның буенча бюджет йөкләмәләренең расланган лимитларының гамәлдә булу срокларыннан арттыру рөхсәт ителә.

Шулай ук РФ Салым кодексына төзәтмәләр белән югары класслы энергетик нәтиҗәлелек объектлары өчен тизләтелгән амортизация куллану хокукы беркетелә.

РФ Салым кодексында, әгәр ул үз җитештерүенең (эшләр, хезмәт күрсәтүләрнең) энергетик нәтиҗәлелеген арттырса, энергия нәтиҗәлелегенең иң югары класслы объектларын булдыруга, энергиянең яңартыла торган чыганакларын булдыруга инвестицияләсә, табышка салым буенча инвестиция салым кредитын оештыру хокукы беркетелгән.

Россия Федерациясендә торгызыла торган энергия чыганакларын кулланып, электр энергиясен җитештерү һәм куллануның максатчан индикаторлары күрсәткечләре билгеләнгән.

Әлеге бүлектә куелган бурычка ирешү өчен түбәндәге сынау проектларын гамәлгә ашыру каралган:

- тышкы яктырту терәкләрендә кояш энергиясен кулланучы җайланмаларны гамәлгә кертү;

- биогаз, агач эшкәртү калдыкларын, биоягулык, шул исәптән пиролиз, когенерацион һ.б. калдыклар белән эшли торган җылылык һәм электр генерацияләү җайланмаларын кертү;

- җылылык һәм суыклык өчен җылылык насосларын кертү.

Күрсәтелгән пилот проектларын нигезләү һәм проектлау фаразланган объектларны энергетик яктан тикшергәннән соң гына мөмкин.

11.1 нче таблица. Гадәти булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганакларыннан файдаланып тәкъдим ителә торган пилот проектлары

№	Чара	Нәтиҗә	Чыгымнар
1	Урамнарны кояш энергиясе белән эшли торган энергияне саклаучы яктырткычлар белән яктыртуның гибрид системалары	Электр энергиясе чыгымын кимендә 50 %ка киметү; электр белән тәэмин итү өзеклекләреннән саклау	Кертү бәясе, шул исәптән җиһазлау1 км юлга 500-750 мең сум
2	Биогаз, агач эшкәртү калдыклары, биоягулык белән эшли торган җылылык һәм электр белән тәэмин итү җайланмалары	Табигый газны яндырудан читләшү; электр энергиясен экономияләү; җитештерү һәм куллану калдыкларын эшкәртү	Җиһазларның бәясе 1 кВт куәткә 7-10 мең сум исәбеннән
3	Торак йортларны, административ биналарны җылыту һәм кондиционерлау өчен җылылык насослары	Табигый газ яндырудан читләшү; тышкы җылылык челтәрләреннән бәйсезлек; электр энергиясен 1 кВт-сәг.кә 5 кВт сарыф итү	Җылылык насосларын монтажлау җиһазларының һәм эшләренең бәясе - җылылык куәтенең 1 кВтына 50 мең сум исәбеннән

Күрсәтелгән пилот проектларын эшләү барышында техник, оештыру һәм финанс мәсьәләләрен эшләү алга таба да гадәти булмаган һәм яңартыла торган чыганаклар өлкәсендә иң перспективалы һәм тормышка ярашлы техник чишелешләрне сайлап алу һәм гамәлгә ашыру өчен алынган тәҗрибәне файдаланырга мөмкинлек бирәчәк.

12. Кулланучылар арасында аңлату эшләре

Арча муниципаль районы энергетика системасының нәтиҗәлелеген арттыруның чынлыктагы темплары, беренче чиратта, кулланучының энергияне сак тотуга мөнәсәбәтенә, әлеге мәсьәлә буенча халыкның барлык катламнарының аңлау дәрәҗәсенә бәйле.

Энергияне сак тоту өлкәсендә пропаганда һәм аңлату эшенең максаты - әлеге проблемага тотрыклы игътибар формалаштыру, энергияне сак тоту мөһимлеге һәм зарурлыгы турында җәмәгатьчелек фикерен булдыру юлы белән район халкын энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне күтәрү процессына җәлеп итү.

Максималь нәтиҗәлелеккә халыкның һәм хакимиятнең муниципаль органнарының тыгыз элемтәсе шартларында ирешергә мөмкин.

Программада бу юнәлештә берничә чара каралган:

→ район халкының, предприятие һәм оешмаларның, идарәче компанияләрнең һәм торак милекчеләре ширкәтләренең барлык социаль катламнарын энергияне сак тоту процессына җәлеп итү;

→ көнкүрештә энергияне сак тоту ысуллары, энергияне сак тоту технологияләренең һәм җайланмаларының өстенлекләре, аларны сайлау һәм эксплуатацияләү үзенчәлекләре турында һәркем файдалана алырлык мәгълүмат бирү;

→ энергия ресурсларына һәм аларны тотуга сакчыл мөнәсәбәтнең абруйлы булуына җәмәгатьчелек мөнәсәбәтен актив формалаштыру;

→ балалар һәм үсмерләрнең дөньяга карашын формалаштырырга мөмкинлек бирә торган район мәгариф учреждениеләре укучылары арасында энергияне сак тоту нигезләре буенча дәресләр үткәрү.

Программаның әлеге блогының нәтиҗәлелеген ярдәмче программада китерелгән чараларга тулысынча ирешелә торган 3-5 %ка туры килгән реклама-пропаганда кампаниясенең нәтиҗәлелегенең уртача күрсәткечләреннән чыгып бәяләргә була.

Арча районы кулланучылары тарафыннан ел саен 98 мең тоннадан артык энергетик ресурслар тотыла. Энергия куллануны тулаем 3 - 5%ка кыскарту якынча 3 - 5 мең тонна, ягъни ел саен 6,2 - 10,3 млн. сум экономияләргә мөмкинлек бирәчәк.

Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру чараларына тотылган чыгымнар11.2 таблицада китерелә.

12.1 таблица.Ошибка! Текст указанного стиля в документе отсутствует. **Арча районында энергияне сак тотуны пропагандалау чаралары**

№	Чаралар исеме	Чыгымнар күләме, мең сум
1.	Түбәндәге исемле район конкурсын әзерләү һәм уздыру: – энергетик нәтиҗәлелекле предприятие; – энергетик нәтиҗәлелекле товар; – энергетик нәтиҗәлелекле хезмәте күрсәтү; – энергияне сак тотуның иң яхшы проекты	120,0
2.	Хезмәткәрләр өчен энергияне сак тоту нигезләре буенча семинарлар, түгәрәк өстәлләр, өйрәтү курслары уздыру һәм материаллар әзерләү: – коммуналь өлкә; – социаль өлкә; – муниципаль предприятиеләр; – идарәче компанияләр һәм ТСЖ	90,0
3.	Түбәндәге темалар буенча укыту-методик әсбаплар эшләү һәм тарату: – «Торак хуҗалыгында энергияне сак тоту»; – «Сәламәтлек саклау һәм мәгариф учреждениеләрендә энергияне сак тоту»; – «Бюджет өлкәсендә энергияне сак тоту»	80,0
4.	Мәктәпләрдә «Энергияне сак тоту дәресләре» үткәрү, энергияне сак тоту темасы буенча укучылар эшләренә иҗади конкурслар үткәрү	60,0
5.	Коммуналь хезмәтләр өчен түләү турында хәбәрнамәләрнең арткы ягында энергияне сак тоту буенча мәгълүмат урнаштыру	50,0

	Барлыгы:	**400,0**

13. Программаны ресурслар белән тәэмин итү һәм планлаштырыла торган социаль-икътисади файда

Программаны финанслауның төп чыганаклары түбәндәгеләр:

1. Арча муниципаль районының берләштерелгән бюджеты акчалары.

2. Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә максатчан программаларны, башка федераль максатчан программаларны гамәлгә ашыру кысаларында федераль бюджеттан, бюджеттан тыш федераль фондлардан субсидияләр.

3. Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә максатчан программаларны, республиканың башка максатчан программаларын гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы бюджеты чаралары.

4. Бюджеттан тыш чаралар, шул исәптән:

- Программада катнашучы предприятиеләрнең һәм оешмаларның үз акчалары;
- ведомство һәм тармак программалары кысаларында бюджеттан тыш чыганаклар;
- энергия сервисы компанияләре акчалары.

5. Энергия ресурсларын кулланучылар - торак йортлар милекчеләре акчалары.

Программа чараларын 2021 - 2025 еллар чорында финанслауның гомуми күләме - 98758 млн. сум (кара 1), шулардан:

- АМР ның берләшкән бюджеты - 14,300млн. сум;
- республика бюджеты акчалары - 42,05 млн. сум;
- федераль бюджет акчалары - 6,0 млн. сум;
- бюджеттан тыш чаралар - 36,3 млн. сум;
- халык акчалары - 11,4 млн. сум.

Программаның җыелма техник-икътисади күрсәткечләре

13.1 таблица. АМРның энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру программасы чараларын финанслау

№	Чаралар	Финанслау, мең сум					Барлыгы	шул исәптән чыганаклар буенча				
		2021 ел	2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел		АМР ның берләштерелгән бюджеты	РФ бюджеты	Татарстан Республикасы бюджеты	бюджеттан тыш акчалар	
											Барлыгы	шул исәптән куллану чылар акчалары
1	Электр энергиясен исәпләү приборлары белән җиһазлау/алмаштыру чыгымнары	892	924	1000	1000	1000	4815				4816	4816
2	Су чыгымын исәпкә алу төеннәрен алмаштыру/алмаштыру	592	600	600	600	600	2992				2992	2992
3	Эчке яктырту системаларын алыштыру	500	500	500	800	800	3100	600			3100	2500
4	Урамнарны яктырту системаларын алыштыру	5300	5300	5300	5300	5300	26500	500			26500	
5	Җылылык казаннарын алыштыру	2120	2120	2120	2120	2120	10600	600		8000	10600	2000
6	Капиталь ремонт кысаларында биналарны һәм аларның фасадларын җылыту	1540	1540	1540	1540	1540	7700	300	3000	3000	7700	1500
7	Капиталь һәм агымдагы ремонт кысаларында тәрәзәләрне энергия саклаучы тәрәзәләргә алмаштыру	1600	1600	1600	1600	1600	8000	500	3000	3000	8000	1500
8	Объектларны энергетик тикшерүләр				750	750	1500	300		1200	1500	
9	Гадәти булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганакларын кертүнең пилот проектлары	75	75	500	500	575	1725			850	1725	875
10	Энергияне сак тотуны пропагандалау чаралары	50	50	100	100	100	400				400	400
	Барлыгы	**12669**	**12709**	**13260**	**14310**	**14385**	**67333**	**2800**	**6000**	**42050**	**67333**	**16583**

13 нче таблица. Программаның техник-икътисади күрсәткечләре

№	Күрсәткечләр	Барлыгы 2022-2025 елларга	шул исәптән еллар буенча			
			2022 ел	2023 ел	2024 ел	2025 ел
1	2	3	4	5	6	7
1.	Электр энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең кВт*сәг	7462,96	0,00	1915,59	2815,92	2731,45
2.	Су куллануны еллык кыскарту, мең куб м.	69,2	0,21	17,71	26,03	25,25
3.	Табигый газ кулланын еллык кыскарту, мең куб м.	6146,72	0,00	1577,74	2319,28	2249,70
4.	Электр энергиясен суммар экономияләү, мең кВт*сәг	45300,19	0,00	11627,66	17092,66	16579,88
5.	Суны суммар экономияләү, мең куб м.	2767,98	8,4	708,33	1041,24	1010,00
6.	Газны суммар экономияләү, мең куб м.	25363,01	0,00	6,484,51	9532,23	9246,26
7.	**Экономияләнгән ягулык-энергетик ресурсларының бәясе, 2021 ел бәяләрендә, мең сум**	**73331,17**	**8,4**	**18820,5**	**27666,13**	**26836,15**
	Экономияләнгән ягулык-энергетик ресурсларының бәясе, 2021 ел бәяләрендә, арта бара торган, мең сум	**138663,51**	**8,4**	**18828,9**	**46495,03**	**73331,17**
8	**Чараларны үтәүгә чыгымнар, мең сум**	**98758**	**18109**	**18660**	**21760**	**22160**
9	**Чараларның нәтиҗәлелеге, мең сум**	**39905,51**	**-18117,4**	**168,9**	**24735,03**	**51171,17**

- Җылылык энергиясен куллану күләмнәрен кыскарту исәпкә алынмый, чөнки АМР объектларын индивидуаль җылытуга күчерү чыгымнары әлеге Программада каралмый.

14. Энергияне сак тотуның норматив-хокукый базасын эшләү

Бүлекнең төп бурычы - энергияне сак тотуны стимуллаштыра торган факторлар булдыру. Энергияне сак тоту өлкәсендәге законнарның торышы һәм аның үсеш перспективалары муниципаль программа максатларына һәм бурычларына ирешү факторларының берсе булып тора. Хәзерге вакытта Россия Федерациясендә дә, Татарстан Республикасында да энергияне сак тоту турындагы законнар җитәрлек үсеш алмаган.

«Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон федераль һәм республика хакимият органнары карамагында булган, эшләнеше һәм кабул ителүе федераль норматив-хокукый документлар белән үзара бәйләнгән.

Аерым алганда, үзләренең энергетик нәтиҗәлелеген күтәрә торган субъектларны стимуллаштыруның икътисади механизмнары, энергияне сак тоту программаларында катнашучыларга карата тариф һәм техник җайга салу механизмнары эшләнмәгән.

Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне күтәрү буенча республика максатчан программасы мөһим норматив актларның берсе булырга тиеш.

Әлеге Программа кысаларында 2022 елда түбәндәгеләрне эшләү планлаштырыла:

1. Торак биналарны, социаль өлкә объектларын, муниципаль предприятиеләрне энергетик паспортлаштыру турында нигезләмә;
2. Торак биналарның, социаль өлкә объектларының, муниципаль предприятиеләрнең энергия куллануын мониторинглау тәртибе;
3. Торак бинаның энергетика паспорты формасы;
4. Билгеләнмәгән сәнәгать объектларының энергетика паспорты формасы.

15. Программаны эшләгәндә кулланыла торган юридик һәм хокукый документлар

1. «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон
2. Россия Икътисади үсеш министрлыгының "Дәүләт (муниципаль) учреждениеләре тарафыннан алар куллана торган энергетик ресурслар һәм суның суммар күләмен билгеләү буенча методик тәкъдимнәрне раслау турында" 2020 елның 15 июлендәге 425 номерлы боерыгы
3. «Энергияне сак тоту һәм сәнәгатьтә энергетик нәтиҗәлелекне арттыру чараларын гамәлгә ашыруның нәтиҗәлелеген бәяләү буенча методик тәкъдимнәрне раслау турында» Россия Икътисади үсеш министрлыгының 2019 елның 29 июнендәге 468 номерлы боерыгы
4. «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә региональ, муниципаль программалар эшләү максатларында файдаланылырга мөмкин булган чараларның якынча исемлеген раслау турында» Россия Икътисади үсеш министрлыгының 2010 елның 07 февралендәге 61 номерлы боерыгы
5. «Дәүләт, муниципаль берәмлек, эшчәнлекнең җайга салына торган төрләрен гамәлгә ашыручы оешмалар катнашында оешмаларның энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру өлкәсендә программалар рәвешенә карата таләпләрне һәм аларны гамәлгә ашыру барышы турында хисаплылыкны раслау хакында» Россия Энергетика министрлыгының 2014 елның 30 июнендәге 398 номерлы боерыгы
6. «Россия икътисадының энергетик һәм экологик нәтиҗәлелеген арттыру буенча кайбер чаралар турында» 2008 елның 4 июнендәге 889 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы.
7. «Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» Федераль законны гамәлгә ашыруга юнәлтелгән Россия Федерациясендә энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру чаралары планын раслау турында» 2009 елның 1 декабрендәге 1830-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары
8. Җылылык энергиясен һәм җылылык йөртүчене исәпкә алу кагыйдәләре. / Главгосэнергонадзор, 1995
9. ГОСТ 27322-87. Сәнәгать предприятиесе энергобалансы. 1987.
10. ГОСТ Р 51379-99. Энергияне сак тоту. Ягулык-энергетика ресурсларын кулланучының энергетика паспорты. 1999.
11. ГОСТ Р 51387-99. Энергияне сак тоту. Норматив-методик тәэмин итү. 1999.
12. ГОСТ Р 51541-99. Энергияне сак тоту. Энергетик нәтиҗәлелегк. Күрсәткечләрнең составы.
13. ГОСТ Р 51380-99. Энергияне сак тоту. Энергия куллану продукциясенең энергетика нәтиҗәлелеге күрсәткечләренең аларның норматив күрсәткечләренә туры килүен раслау методлары. 1999.